

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra společenských věd

Diplomová práce

Proměny volebních výsledků v českých
zemích v letech 1907 a 1911 v komparaci
s volebními výsledky 1920

Vypracoval: Bc. Lukáš Sedláček
Vedoucí práce: doc. PhDr. Stanislav Holubec, Ph.D. et Ph.D.

České Budějovice 2023

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu své diplomové práce doc. PhDr. Stanislavu Holubcovi, Ph.D. et Ph.D. za cenné rady a obrovskou trpělivost.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracoval pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne 20. dubna 2023

.....

Lukáš Sedláček

Anotace

Tématem diplomové práce jsou volby do Říšské rady Rakouska-Uherska v českých zemích v letech 1907 a 1911 ve srovnání s volbami do parlamentu Československé republiky v roce 1920. Nejprve přibližují funkci Říšské rady a ústavní vývoj. Následně se věnují politickým stranám, které ve volbách kandidovaly a jednotlivým politickým táborem. Hlavní část práce je zaměřena na analýzu volebních výsledků v prvním a druhém kole a jejich interpretaci. Závěrečná kapitola obsahuje komparaci výsledků voleb z let 1907 a 1911 s výsledky ve volbách v roce 1920, tedy již po první světové válce a rozpadu Rakouska-Uherska. Pokouším se zde nastínit, která strana v tomto období zesílila a naopak, která oslabila.

Klíčová slova: volby Rakousko-Uhersko, volby Československo, české politické strany, německé politické strany, komparace volebních výsledků

Abstract

The topic of the thesis is the elections to the Imperial Council of Austria-Hungary in the Czech lands in the years 1907 and 1911 in comparison with the elections to the parliament of the Czechoslovak Republic in 1920. First, I describe the function of the Imperial Council and the constitutional development. Subsequently, I focus on the political parties that ran in the elections and individual political camps. The main part of the work is focused on the analysis of the election results in the first and second round and their interpretation. The final chapter contains a comparison of the election results from 1907 and 1911 with the election results in 1920, i.e. already after the First World War and the collapse of Austria-Hungary. I'm trying to outline here which party got stronger during this period and vice versa, which got weaker.

Key words: Austria-Hungary elections, Czechoslovakia elections, Czech political parties, German political parties, comparison of election results

Obsah

Úvod.....	8
1. Říšská rada.....	9
1.1. Pillersdorfova (dubnová) ústava	9
1.2. Kroměřížská ústava.....	10
1.3. Stadionova (březnová) ústava	10
1.4. Císařský manifest – Říjnový diplom.....	11
1.5. Schmerlingova (únorová) ústava.....	11
1.6. Prosincová ústava.....	12
2. Volební systémy do říšské rady od roku 1848 do roku 1907	13
3. Volby do poslanecké sněmovny Říšské rady v roce 1907.....	17
3.1. Dobové souvislosti	18
3.2. Volební systém 1907.....	18
3.3. Volební obvody (města/venkov).....	19
4. Politické bloky ve volbách v českých zemích v roce 1907 a 1911.....	20
4.1. Politická diferenciacie a vznik politických táborů	21
4.1.1. Národněliberální tábor	21
4.1.2. Katolický tábor	22
4.1.3. Sociálnědemokratický tábor	23
4.1.4. Agrární tábor.....	24
4.1.5. Národněsociální tábor	25
5. Volby do Říšské rady v roce 1907.....	26
5.1. Volby v českých obvodech v Čechách a na Moravě.....	26
5.1.1. Počty kandidátů.....	26
5.1.2. Výsledky prvního kola – o vítězi rozhodnuto v prvním kole	27
5.1.3. Výsledky prvního kola– o vítězi nerozhodnuto	28
5.1.4. Výsledky druhého kola voleb	31
5.1.5. Analýza voleb	33
5.2. Volby v německých obvodech v Čechách a na Moravě	38
5.2.1. Počty kandidátů.....	38
5.2.2. Výsledky prvního kola – o vítězi rozhodnuto v prvním kole	38
5.2.3. Výsledky prvního kola – o vítězi nerozhodnuto	39
5.2.4. Výsledky druhého kola voleb	41
5.2.5. Analýza voleb	43
5.3. Výsledky voleb ve Slezsku	46
5.3.1. Počty kandidátů.....	46

5.3.2.	Výsledky prvního kola – o vítězi rozhodnuto v prvním kole	47
5.3.3.	Výsledky prvního kola – o vítězi nerozhodnuto	47
5.3.4.	Volby druhého kola voleb.....	49
5.3.5.	Analýza voleb	50
6.	Volby do Říšské rady v roce 1911	51
6.1.	Volby v českých obvodech v Čechách a na Moravě.....	51
6.1.1.	Počty kandidátů.....	51
6.1.2.	Výsledky prvního kola.....	51
6.1.3.	Výsledky druhého kola voleb	53
6.1.4.	Analýza druhého kola	55
6.2.	Volby v německých obvodech v Čechách a na Moravě	59
6.2.1.	Počty kandidátů.....	59
6.2.2.	Výsledky prvního kola.....	59
6.2.3.	Výsledky druhého kola	61
6.2.4.	Analýza voleb	63
6.3.	Výsledky voleb ve Slezsku	66
6.3.1.	Počty kandidátů.....	66
6.3.2.	Výsledky prvního kola.....	67
6.3.3.	Výsledky druhého kola	68
6.3.4.	Analýza voleb	70
7.	Proměny volebních výsledků 1907, 1911 a 1920	70
8.	Závěr	75
	Seznam literatury	77
	Seznam tabulek	80
	Seznam příloh	81

Úvod

Tato diplomová práce se bude zabývat volbami do Říšské rady, konkrétně v letech 1907 a 1911. Zaměřím se na jejich průběh v českých zemích. V teoretické části se nejdříve zaměřím na vznik a vývoj Říšské rady, abych přiblížil tehdejší politickou situaci. Dále se budu věnovat přímo volbám v již zmíněných letech. Popíšu, na jakém principu fungovaly, pravidla voleb. Pro úplný přehled tehdejší politické situace se pokusím v rámci kontextu popsat pozadí voleb, tehdejší palčivá témata, politickou a ekonomickou situaci.

V další části přiblížím jednotlivé politické bloky, které tehdy do Říšské rady kandidovaly v českých zemích. Zároveň zmíním jejich významné představitele a pokusím se odkrýt, jaké tehdy existovaly vztahy mezi stranami, jak se vyvíjela spolupráce mezi nimi a které koalice byly uzavřeny.

V praktické části budu pracovat s konkrétními volebními výsledky, které jsem před zahájením práce zpracoval v programu Microsoft Excel. Zdroj volebních výsledků byla rakouská statistika, která je publikovaná online (viz zdroje). Samotné zpracování bylo velice náročné, nicméně pro výzkum nezbytné. Věnovat se budu také rozdílu počtu kandidátů jednotlivých stran. Dále budu pozorovat výsledky v prvním a ve druhém kole. Při tomto pozorování se zaměřím na případné přesuny hlasů vyřazeného kandidáta z prvního kola do druhého.

Při vytěžování volebních výsledků se pokusím zachytit anomálie a případně popsat jejich možný důvod. Jako poslední krok porovnáím výsledky voleb z let 1907 a 1911 s výsledky voleb do parlamentu v roce 1920, které proběhly již v samostatném Československu.

1. Říšská rada

Říšská rada byla zákonodárný orgán Rakouska Uherska, konkrétně západní poloviny říše (tzv. Předlitavska). Tato instituce se skládala z panské sněmovny a ze sněmovny poslanců. Lze tedy mluvit o systému bikamerálním. Do poslanecké sněmovny si volily své zástupce jednotlivé části Předlitavska.¹ Národnost poslanců hrála důležitou roli, jelikož při zasedání nebyli primárně rozděleni podle politické orientace, nýbrž dle národnosti. Ti poté vytvářeli národnostní kluby, kde koordinovali svůj postup (Pražák, 1902, s. 156–160).

Panská sněmovna představovala nedemokratický orgán. Členy této komory se automaticky stávali členové císařského domu, představitelé církve, osoby, které císař do panské sněmovny povolal doživotně či jim poskytl dědičné právo (Pražák, 1902, s. 160–162).

Pokud chceme nahlédnout ke kořenům Říšské rady, musíme jít po stopách ústavního vývoje v českých zemích a v Rakousku. Tomuto tématu se ve svých publikacích věnuje například Josef Zimek, který vidí jako zlomové období revoluční rok 1848, kdy podle něj končí období tzv. čisté monarchistické formy vlády (absolutní monarchie). Objevuje se snaha omezit moc císaře a tuto roli má plnit nově vzniklá ústava (Zimek, 1996, s. 5).

Důležitou okolností vzniku ústavnosti se také stala obrozenecká doba. Národy si uvědomovaly svou existenci a v mnohonárodnostním státu požadovaly vlastní výsady. Masaryk mluvil o národním obrození nejen jako o hnutí kulturním, ale také jako politickém a osvícenském. „Hnutí evropské, jež přivedilo francouzskou revoluci, a vzniklé vzrušení národní a politické i v národě našem a ostatních národech slovanských mocně se projevilo. My od té doby datujeme své národní znovuzrození.“ (Masaryk, 1908, s. 7)

1.1. Pillersdorfova (dubnová) ústava

V již zmiňovaném revolučním roce 1848 se rakouská vláda rozhodla urychleně přejít ke konstitučnímu způsobu vlády. Nově vzniklá ústava byla relativně centralistická a měla platit pro všechny habsburské državy kromě Uher, Lombardo-Benátska a Chorvatska. Nereflektovala tedy žádné výsady pro české země. Zákonodárná moc

¹ Například Čechy – 92 poslanců, Dalmácie – 9 poslanců, Dolní Rakousko – 37 poslanců, Horní Rakousko – 17 poslanců, Slezsko – 10 poslanců, Terst – 4 poslanci apod.

jednotlivých zemských sněmů se omezila pouze na stížnosti a návrhy, které posléze posoudila právě Říšská rada (Hledíková, Janák a Dobeš, 2005, s. 241–243).

První společný zákonodárný sbor předlitavských zemí byl svolán na základě ústavy z 25. dubna 1848 v počtu 383 poslanců, kteří měli být voleni na pět let podle počtu obyvatel na základě tzv. zastoupení zájmů. Byli voleni v městských obvodech počtem 54 a na venkově počtem 329. Ti nejprve měli vypracovat definitivní návrh ústavy. „Uvedení zástupci byli voleni přímo (pozn. volit mohl občan platící daně starší 25 let) a nikoli prostřednictvím sněmu. Senát, který měl patřit do sněmu, měl být tvořen dvěma sty členy, které jmenoval císař, a sto padesáti velkostatkáři.“ (Hledíková, Janák a Dobeš, 2005, s. 273) Tento senát byl nazýván panská sněmovna a v této podobě se nikdy nesešla (Pražák, 1902, s. 160–162). Výkonnou moc de facto představoval pouze císař, který ovlivňoval branné věci i státní smlouvy. Pro vydání platných dokumentů však potřeboval podpisy jednotlivých ministrů. Další pravomocí císaře bylo svolávat a rozpouštět sněm (Hledíková, Janák a Dobeš, 2005, s. 273–297).

Volby proběhly 8. července a poslanci se sešli 22. července. Na tomto zákonodárném setkání v hlavním městě habsburské monarchie sbírali první zkušenosti i čeští poslanci. Kvůli nepokojům v revolučním roce byl sněm přesunut do Kroměříže (Dušek a Houžvička, 1907, s. 8).

1.2. Kroměřížská ústava

Říšská rada v Kroměříži zasedala až do března příštího roku a výsledky jednání se staly „kostrou“ pro pozdější chod státu (Gerloch, Hřebejk a Zoubek, 2002, s. 11). Návrh obsahoval základní práva občanů a také například svobodu tisku. Zákonodárná moc měla být rozdělena mezi zemské sněmy a Říšskou radu. Návrh této ústavy nevešel v platnost, jelikož nestihl být projednán z důvodu vydání manifestu, který říšskou radu rozpustil a Kroměříž obsadila armáda (Hrubá Smržová et al., 2005, s. 124–125).

„Sněm kroměřížský dne 7. března 1849 rozehnan i vyhlášena oktrojovaná (říšská ústava císařství rakouského) ze dne 4. března 1849. Tato ústava znamená pokus, aby dualismus byl odstraněn, říše úplně sjednocena a provedeno veliké dílo znovuzrození jednotného Rakouska. Rakouská říšská rada měla býti zastupitelským sborem všech zemí, jediná a nedílná výkonná moc v celé říši a ve všech zemích příslušetí měla výhradně císaři.“ (Fiedler et al., 1907, s. 173)

1.3. Stadionova (březnová) ústava

Dne 7. března 1849 byla kroměřížská říšská rada rozpuštěna. Nová ústava (tzv. Stadionova) posílila moc panovníka. Zároveň byla zřízena dvoukomorová Říšská

rada, která se nikdy nesešla. Oktrojovaná ústava vydaná císařem Františkem Josefem I. měla v letech 1848-1849 reformovat poměry v monarchii a stabilizovat stát. Ústava předpokládala zřízení dvoukomorového parlamentu. Členy horní komory měly volit zemské sněmy a členy dolní komory občané. Volební právo však mělo být omezeno na okruh bohatých a vzdělaných lidí. Ustanovená Stadionova ústava nicméně do politické praxe nikdy nevstoupila. Tzv. silvestrovskými patenty byla ústava odvolána a panovník vládl absolutisticky. Definitivně tak skončila první éra ústavních experimentů (Hledíková, Janák a Dobeš, 2005, s. 273–297).

Obnovená říšská rada se stala skutečností prostřednictvím císařského patentu ze dne 13. dubna 1851. V tuto chvíli se však nemůžeme bavit o zákonodárném sboru v pravém slova smyslu, nýbrž o instituci monarchie absolutní. Císař měl stále moc ve svých rukou a říšská rada představovala spíše poradní orgán. Padesátá léta 19. století se tedy nesla ve znamení upevňování režimu, který popíral ústavnost. Symbolickou osobností tohoto období je Alexander Bach, podle kterého je toto období nazýváno jako „Bachův absolutismus“ (Augusta et al., 1999, s. 24).

Tendence k ústavní reformě, které si vydobyla revoluce, pohltit absolutismus, avšak ani toto nemělo dlouhého trvání. Další proměna byla iniciována oslabením Rakouska po bojích s italskými vojsky v roce 1859. V rámci této porážky Rakousko ztratilo na úkor Sardinského království například Lombardii. Problémy Bachova režimu se objevily i ve vnitřní politice, a tak byl jeden z hlavních strůjců absolutismus Alexandr Bach odvolán (Balík, 2003, s. 23).

1.4. Císařský manifest – Říjnový diplom

V březnu roku 1860 vychází patent, který zaručoval (i vlivem krize v soustátí) vznik rozmnožené říšské rady (Vojáček et al., 2010, s. 227). Brzy císař vydal říjnový diplom (20. října 1860), ve kterém zdůraznil platnost pragmatické sankce z roku 1713, avšak přiznal potřebu federalizace mocnářství. Pro ústavní vývoj bylo důležité, že říjnový diplom určoval jako politický systém parlamentarismus (Rieger, 1903, s. 14). Říjnový diplom uznal jako moc zákonodárnou říšskou radu a také zemské sněmy. Toto však nebylo celou náplní dokumentu. Diplom se dále zabýval např. úpravou vztahu občan-zákon, placením daní, náboženskou svobodou, clem či státními financemi, které dostala na starost právě říšská rada (Říjnový diplom, 1860).

1.5. Schmerlingova (únorová) ústava

Autorem únorové ústavy byl státní ministr a rytíř Anton von Schmerling. Jedním z hlavních znaků únorové ústavy byl centralismus, který posílil pravomoci říšské rady a

zároveň uznal možnost dvojího státního uspořádání, v němž by říšská rada fungovala v nové dvojí podobě (Malý, 2017, s. 63). Tato ústava ustavila říšskou radu ve stejném složení jako jeho předchůdci v letech 1848–1849. Došlo však ke změnám v jeho složení. Sněmovna měla prostřednictvím svých svolaných členů reprezentovat jednotu říše. V této komoře tedy zasedali například dědiční členové, arcibiskupové, šlechta či členové doživotně jmenovaní císařem. „Panská komora byla poprvé v ústavním vývoji Rakouska aristokraticko-konzervativní institucí s vyloučením jakékoliv volby, její členové byli jmenováni výlučně císařem.“ (Hledíková, Janák a Dobeš, 2005, s. 253). Oproti tomu poslanecká sněmovna byla zastupitelská – zemské sněmy, reprezentující jednotlivé části státu, vyslaly své zástupce. Jejich počet závisel na jednotlivých volebních kuriích (živnostníci, venkov, města, statkáři...) (Hledíková, Janák a Dobeš, 2005, s. 253). Říšská rada se dělila na úzkou a širší – v úzké byli pouze zástupci rakouských zemí. Chyběli v ní tedy například zástupci Uherska (120 vyslanců) či Benátek (20 členů). Počet zástupců v širší radě byl 343 oproti 203 v užší (Malý, 2010, s. 217). V širší podobě se však kvůli odporu uherských poslanců nikdy nesešla (Malý, 2017, s. 63).

1.6. Prosincová ústava

Prosincová ústava vznikla jako reakce na porážku Rakouska v prusko-rakouské válce, po které nastala revolta Uhrů proti centralismu moci Vídně. Datuje se k 21. prosinci 1867, kdy bylo přijato pět zákonů, které představovaly onu novou ústavu nového soustátí. Ovšem nejednalo se pouze o novelu únorové ústavy, jelikož oddělením uherských zemí vznikl nový stát, a proto pro něj byla také vydána nová ústava. Je evidentní, že nová ústava nepředstavovala klasický ústavní celek. To přiznala i sama rakouská ústavní věda tím, že je k vlastní ústavě nutno připočítat i zákony, které vznikly před jejím přijetím (Malý, 2017, s. 64).

Součástí prosincové ústavy se v Předlitavsku, jehož součástí byly i Čechy, Morava a Slezsko, stal rakouský zákon o vyrovnání. Zalitavská část, tedy Uhersko, obnovilo 17. února 1867 uherskou ústavu a byla jmenována uherská vláda (Hledíková, Janák a Dobeš, 2005, s. 256–260). Z vyrovnání Rakouska s Uhry je zřejmé, že proměnou musela projít i říšská rada. Nejednalo se však o výrazný předěl, jelikož již předtím se vyčleňovala na širší a užší, přičemž v širší se sněm nebyl schopen nikdy sejít. Užší rada byla bez uherských zástupců a také bez lombardsko-benátského království. „Ústavou prosincovou z roku 1867 proměnila se dosavadní užší rada v nynější (jedinou) říšskou radu, taktéž z dvou komor sestávající. Skladba jak panské,

tak poslanecké její sněmovny zůstala v podstatě nezměněna, pokud nehledíme ku změnám, podmíněným uherským vyrovnáním...“ (Pražák, 1902, s. 157)

Nicméně i přes všechny kroky zavedené na cestě k parlamentarismu nebyla moc zákonodárná čistě v moci říšské rady či zemských sněmů. Stále si výsadní právo promlouvat do zákonodárského procesu ponechal císař. O tom se zmiňuje také Malý (2017, s. 64): „Zákonodárná pravomoc byla zákonem č. 141/1867 ř. z. o říšském zastupitelstvu, svěřena sněmovně panské a sněmovně poslanecké, a to v záležitostech taxativně uvedených v § 11. Ostatní zákonodárství bylo pak svěřeno zemským sněmům v § 12. Současně však ústava připouštěla vydávání císařských nařízení s mocí zákona.“ Jednalo se např. o mezinárodní smlouvy, či vypovězní války. Zároveň je důležité poznamenat, že platnost takového nařízení byla omezena povinností předložit ho na nejbližším příštím zasedání říšské rady, a to do čtyř neděl po jejím sejití (Malý, 2017, s. 64).

Zákonodárský proces byl ve prospěch císaře i z toho důvodu, že v panské sněmovně zasedali princové císařské rodiny a další členové byli jím doživotně jmenováni (Malý, 2017, s. 65).

Ústava z 21. prosince roku 1867 platila až do pádu monarchie po první světové válce. I přes své nedostatky přinesla mnoho nových práv a svobod, na které mohla navazovat i blížící se československá demokracie.

Říšské radě se věnuje například Michal Navrátil, který se zaměřil na českou účast ve své knize *Čechové na říšské radě v roce 1879–1900* (1903). Další publikace, které se týkají Říšské radě, jsou například *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost* (2005) od Jana Janáka, Zdeňky Hledíkové a Jana Dobeše. Autor Jaroslav Purš (1987) se zaměřil na volby do Říšské rady v českých zemích v roce 1872. Významnou publikací je také kniha *Politické strany – Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004* (Malíř et al., 2005).

2. Volební systémy do říšské rady od roku 1848 do roku 1907

Počátky volebního práva se vážou na revoluční rok 1848, kdy se měnily ekonomické poměry a do pohybu se daly také změny politické. Absolutistický režim oslaboval a zvyšovalo se nadšení nad možným promlouváním obyčejných lidí do politiky.

První změny můžeme spatřit již v revolučním roce 1848, kdy se měnily některé volební prvky, které však dlouho nevydržely. Následovaly pokusy o úpravu volebního systému založeného na kuriovém zastupitelském systému, v němž jsou voliči rozděleni do několika skupin tzv. kurií, které volí odděleně a jejichž zvolení zástupci pak v zákonodárném sboru tvoří oddělenou skupinu. Kurie byly používány při volbách do říšské rady v různých obměnách až do roku 1907, kdy se poprvé volilo podle všeobecného a rovného volebního práva.

Prvním posunem byla v dubnu 1848 Pillersdorfova ústava, která upravovala moc zemských zastupitelstev. Nově se jejich zákonodárná moc přesunula do dvoukomorového říšského parlamentu, který tvořil senát a poslanecká sněmovna. Do tehdejšího parlamentu se volilo v městské a venkovské kurii v nepřímých volbách. Dle volebního řádu nebylo volební právo přiznáno pracujícím za denní či týdenní mzdu a služebnictvu, což vyvolalo nevoli. Volby byly nepřímé, tedy prostřednictvím volitelů. Ještě téhož roku 1848 se rozšířilo volební právo pro muže starších 24 let za předpokladu pětizlatkového daňového cenzu. Kroměřížský sněm plánoval zavést volby přímé. Zmíněný volební systém však nevešel v platnost, jelikož byl sněm rozeznán (Krejčí, 1994, s. 61).

Původně zamýšlené volby byly na tehdejší poměry velmi demokratické a následující Stadionova ústava zapojení lidu v takové míře odmítla. Volby do dolní sněmovny probíhaly dle daňového cenzu. Původní cenzus pěti zlatých byl zachován pouze pro města do deseti tisíc obyvatel. Větší města měla cenzus vyšší – od deseti do dvaceti zlatých. Stadionova ústava však nebyla nikdy realizována v plném znění. Následovalo období tzv. bachovského absolutismu (Krejčí, 1994, s. 61-63).

Od zmiňovaných proher Rakouska-Uherska lze sledovat kontinuální vývoj postupného rozšiřování významu parlamentu a volebního práva. Byla vytvořena nová volební geografie, která přinesla několik změn v politickém systému Rakouska-Uherska. Jednou z nich byl vznik velkostatkářské kurie, která zaručila zastoupení zájmů aristokracie a velkostatků. Dále fungovala kurie měst a průmyslových center, která zajistila zastoupení měšťanské třídy. Byla složena především z lidí majících vlivné postavení v oblasti obchodu a průmyslu. Do této kurie patřili například továrníci, obchodníci, lékaři, advokáti, státní zaměstnanci (Purš, 1987, s. 146–152). Další byla kurie venkovských obcí, jež zastupovala zájmy bohatých rolníků, lidí žijících na venkově, mlynáři, statkáři, vikáři. Tento systém byl však kritizován jako neúčinný a nepřesný, zejména v kurii měst a průmyslových center, kde zastoupení bylo

nerovnoměrné a nezohledňovalo skutečný počet obyvatel v jednotlivých městech. Navíc v kurii velkostatkářské mohli volit pouze muži, kteří vlastnili nemovitosti nad určitou hodnotou. Tyto nedostatky vedly ke snahám o reformu volebního systému a zlepšení zastoupení různých společenských vrstev. Snahy se nakonec uskutečnily zavedením všeobecné volební kurie roku 1896 a vyvrcholení přinesl rok 1907, kdy bylo zavedeno všeobecné volební právo pro všechny muže nad 24 let, bez ohledu na majetek nebo vzdělání (Purš, 1987, s. 146–152).

Každá z těchto skupin měla předepsaný počet volených zástupců bez ohledu na počet voličů. Mohlo se tedy stát, že ke zvolení jednoho poslance bylo potřeba desítek tisíc hlasů voličů z nejnižší kurie, ale ke zvolení poslance jiného stačilo pár hlasů od velkostatkářů (Kessler, 2015).

V reakci na politické dění vyšel 20. října 1860 Říjnový diplom, ve kterém se panovník vzdává neomezené moci. Oktrojovaná Schmerlingova (únorová) ústava v roce 1861 zajistila rozdělení poslanců zemských sněmů na tři kurie – velkostatkářskou, městskou a venkovskou. Pro představu, v jakém poměru k placeným daním byl počet poslanců jednotlivých kurií českého zemského sněmu, přikládám tabulku z knihy *Volby do českého zemského sněmu v dubnu 1872* od Jaroslava Purše (1987).

Tabulka 1: Počet poslanců českého zemského sněmu v poměru k odvedeným daním

Kurie	Počet poslanců	Celková výše ročních daní	Jeden poslanec přepočten na daně ve zlatých
A) Velkostatek	70	3 330 000	47 571
B) Města a průmyslová centra	87	6 923 000	79 574
C) Venkovské obce	79	12 180 000	154 177
Celkem	236	22 435 000	95 055

Zdroj: Purš, 1987, s. 152.

Z tabulky můžeme vyčíst, že velkostatkáři měli v této době zhruba 47 571 zlatých odvedených na dani. Poslanec městské a průmyslové kurie připadal na 79 574 zlatých. U rolníků a méně zámožné buržoazie připadal jeden zástupce téměř na dvojnásobnou

výši placených přímých daní, tedy na 154 177 zlatých. Tato částka je mnohem vyšší, než je průměrných 95 055 zlatých na poslance ve sněmu. V tabulce je jasně rozpoznatelné, že velkostatkáři byli zvýhodněni.

Je důležité také zmínit, že dělnická třída ani drtivá většina venkované neměla volební právo a nebyla ve sněmu zastoupena. Přitom na dělnickou třídu výrazně doléhaly nepřímé daně, které téměř dvojnásobně převyšovaly daně přímé, ve formě spotřební daně (potravní, ze soli, z tabáku...) (Purš, 1987, s. 146–152).

Volební systém v Čechách preferoval v té době německé oblasti a přispíval k převaze německých kandidátů, což vedlo k bojkotu říšské rady českými poslanci od roku 1863. I přes nově vyhlášené přímé volby se tato nerovnost nezměnila. V rámci dubnové reformy z roku 1873 došlo ke změnám ve způsobu volby do říšské rady. Byla zavedena přímá volba (ve všech kuriích s výjimkou vesnických obcí), která již neprobíhala přes zemské sněmy. Kromě toho byla přidána čtvrtá kurie, která zastupovala obchodníky a živnostníky. Zachován zůstal dvoukolový většinový volební systém. Po zavedení přímé volby čeští poslanci postupně opustili taktiku pasivní rezistence (Chytilík, 2009, s. 263–265).

V roce 1882 proběhla Taafeho úprava volebního řádu do říšské rady, která reorganizovala velkostatkářskou kurii a snížila volební daňový cenzus v městské a venkovské kurii na pět zlatých, a tím se zvýšil počet voličů. Taafe byl v tématu voleb kreativní i nadále a navrhl v roce 1893, aby se voleb účastnili všichni muži, kteří umí číst a psát. Tento návrh však nebyl přijat říšskou radou (Chytilík, 2009, s. 265). Pro představu by bylo dobré zmínit tuto statistiku od Otty Urbana: „Na počátku 90. let 19. století disponovalo volebním právem v Předlitavsku 15 % mužského obyvatelstva.“ (Urban, 1987, s. 424)

Významnou změnu představovala v roce 1896 Badeniho volební reforma, kdy došlo k další proměně kuriového systému. Požadavek na stále větší demokracii a rozšíření volebního práva vedl k všeobecnému hlasovacímu právu. Další změnou bylo v roce 1876 přidání páté kurie k nynějším čtyřem kuriím, která byla nazvána všeobecná a měla 72 mandátů. Do této kurie se volilo na základě všeobecného rovného volebního práva pro muže. S tímto souvisel i počet poslanců, který se rozrostl na 425.

Tabulka 2: Rozdělení mandátů jednotlivým kuriím v Poslanecké sněmovně Říšské rady po Badeniho volební reformě (předchozí stav totéž bez všeobecné kurie)

Kurie	Čechy	Morava	Slezsko	Předlitavsko celkem
Velkostatku	23	9	3	85
Obch. a živn. komor	7	3	1	21
Měst	32	13	3	118 ²
Venkov. obcí	30	11	3	129 ³
Všeobecná	18	7	2	72
Celkem	110	43	12	425

Zdroj: Chytilík, 2009, s. 265.

Právo volit dostal tedy i obyčejný občan bez majetku. Pro aktivní volební právo tedy stačilo být muž starší 24 let a alespoň půl roku mít bydliště v místě volby. Pasivní volební právo měli muži od 30 let. Nicméně volby stále byly nerovné, a to i z toho důvodu, že členové jiných kurií mohli volit i ve všeobecné a měli tudíž i dva hlasy. Badeniho volební reforma znamenala výrazný nárůst počtu voličů z 1 732 257 na 5 333 431 (Krejčí, 1994, s. 67). Stav v Poslanecké sněmovně Říšské rady po zavedené reformy dokládá tabulka níže.

Rovné všeobecné volební právo propagovalo zhruba od 80. let 19. století zejména stále silnější dělnické hnutí a s ním spojená sociální demokracie.

Zlomová byla Beckova volební reforma v roce 1907, která zavedla všeobecné rovné volební právo pro muže starší 24 let. Došlo k odstranění nerovností kvůli rozdělení voličů do kurií. Změnila se také podoba Říšské rady a reforma se poprvé dotkla také Panské sněmovny. Počet jejích doživotních členů byl omezen a mohli také kandidovat do dolní komory (Chytilík, 2009, s. 266).

3. Volby do poslanecké sněmovny Říšské rady v roce 1907

V této kapitole se budu věnovat přímo volbám v roce 1907 s důrazem na české země. Jako hlavní zdroj pro tuto část práce považuji studii *Volby do říšské rady v roce 1907 v českých zemích* od Jiřího Koubka (2006), která se věnuje přímo těmto volbám, dále také publikaci *Česká společnost 1848-1918* od historika Otty Urbana (1982).

² Do roku 1886 volila městská kurie 116 poslanců.

³ Do roku 1886 volila venkovská kurie 131 poslanců.

Doplňující informace mohou také nabídnout dobové dokumenty a přímo volební výsledky, nicméně těm se budu podrobněji věnovat v dalších částech práce.

3.1. Dobové souvislosti

V 90. letech 19. století vzrůstalo radikálnější hnutí, které požadovalo reformu volebního systému. V českých zemích můžeme mluvit o mladočeších, kteří v roce 1893 navrhli zavedení přímého, rovného a všeobecného volebního práva a zrušení kurií (viz níže). Podobné myšlenky měla i vzrůstající levice (Urban, 1982, s. 418–424).

V předešlém ústavním vývoji se objevovaly pokusy o demokratizaci státu a záhy byly tyto snahy opět potlačeny – ostatně, o tomto vývoji jsou předešlé kapitoly. Významným předělem byla zajisté tzv. dubnová ústava z roku 1873, ve které prošlo právo významnými reformami. (Buchvaldek, 1987, s. 311).

Kvůli zmiňovaným okolnostem na začátku nového století a silícím revolučním hnutím probíhaly demonstrace a byla dokonce vyhlášena generální stávka. Na to reagovala tehdejší vláda krokem, který se začal nazývat dle předsedy vlády Beckova volební reforma.

Tato reforma prošla poslaneckou sněmovnou i panskou. Posléze ji potvrdil císař František Josef I. a volební právo získali všichni muži starší 24 let (Urban, 1987, s. 450–451). Tato hranice vydržela až do rozpadu Rakouska-Uherska. Nové zákony o volbách stanovily, že muži od 24 let mají volební právo. Dále vyloučili z volebního práva část osob: důstojníky, úředníky, četníky, osoby používající chudinské zaopatření, osoby pod opatrovnictvím aj. Čtvrtý zákon se týkal volební ochrany a svobody shromažďování (Koubek, 2006, s. 2).

Volby v roce 1907 tak představují další pomyslný vývojový stupeň, a to z toho důvodu, že proběhly jako první v historii Rakouska-Uherska na základě všeobecného hlasovacího práva. Dnes bychom toto označení mohli považovat za zavádějící, jelikož se toto právo týkalo pouze mužů a obvody (kurie) byly děleny na městské a venkovské (viz níže).

3.2. Volební systém 1907

Volby v roce 1907 probíhaly ve dvoukolovém systému a pro zvolení zástupce bylo nutné získat absolutní většinu. Jak velí logika tohoto systému, pokud absolutní většiny nebylo dosaženo v prvním kole, do druhého kola postoupili dva nejúspěšnější kandidáti. Vítěz by v tomto případě byl zvolen až ve druhém kole. V těchto volbách můžeme najít i obvody dvoumandátové, nicméně v českých zemích se vyskytovaly pouze jednomandátové. Tehdejší systém dvoukolových voleb do Říšské rady bychom

mohli přirovnat k současným volbám do Senátu České republiky (Koubek, 2006, s. 1–3).

3.3. Volební obvody (města/venkov)

Volební řád tedy upravila Beckova reforma, nicméně pod pojmem volební řád se ukrývá více pro nás důležitých informací, než bylo zmíněno v předešlých odstavcích. Další důležitou věcí je reforma systému kurií, které byly jedním z hlavních kritérií u voleb. Do příštích voleb byly nahrazeny volebními obvody. Ty nejsou ve volebním systému nic neobvyklého a můžeme si pod tímto označením představit více variant. Nicméně podoba systému, která byla použita do voleb říšské rady Rakouska-Uherska, je pro nás neobvyklá. Obvody byly děleny na městské a venkovské. V sousedících okresech byla určitá města spojena do jednoho volebního obvodu, zatímco venkovské oblasti v okresech byly spojeny do větších částí. Tato spojení se ne zcela shodovala. Podle Koubka bylo jediným logickým důvodem zachování přibližné velikosti volebních obvodů (Koubek, 2006, s. 4).

V dřívějším odstavci zmiňuji, že se do volebních obvodů slučovala vybraná města sousedících okresů. Nicméně od tohoto úzu bylo v některých případech upuštěno to z toho důvodu, aby byly odděleny etnicky české obvody a německé. Vzhledem k množství německých obyvatel byly některé obvody rozděleny na půl. Na mysl můžeme mít zejména Němci obývanou část Čech a Moravy, jejichž linii německé volební obvody takřka kopírovaly. O tomto vydělení píše také Koubek, případně jsou obvody k nahlédnutí v příložených tabulkách (Koubek, 2006, s. 4).

Na Moravě, co se týče etnického rozlišení volebních obvodů, byla situace složitější. Bylo velmi složité určit systematickou linii etnicky německých a českých obvodů. Možná i proto se ve volbách na Moravě přistoupilo k přímému odlišení voleb na české a německé. Větší města (např. Brno, Olomouc) mělo mandát český i německý, zatímco menší obce byly rozděleny do českých či německých voleb. To se pochopitelně projevilo i ve složení kandidátů. K detailnějšímu pochopení etnického složení obyvatelstva poslouží podrobná statistika obyvatelstva v jednotlivých volebních obvodech, která je také uvedena v příloze. Čtenáře, který není seznámen s proměnlivostí hranic českých zemí, by mohly ve výčtu slezských volebních obvodů překvapit obvody jako Strumeň či Bílsko-Bělá, které leží v nynějším Polsku. Tyto obvody však nebudou započítány do závěrečné statistiky, stejně jako Těšínské volební obvody, jelikož volby v roce 1920 zde z důvodu sporu o Těšínsko neproběhly a jejich započítání by tak bylo matoucí.

Problému volební geometrie se podrobně věnuje opět Koubek ve své studii. Ten konstatuje, že základním stavebním prvkem pro systém volebních obvodů jsou soudní okresy, které jsou seskupovány do větších celků. Zároveň Koubek vidí tento systém jako relikv kurii, které tento systém do určité míry kopíruje (Koubek, 2006, s. 3).

4. Politické bloky ve volbách v českých zemích v roce 1907 a 1911

Je třeba si uvědomit, že před revolučním rokem 1848 v českých zemích nebyl prostor a podmínky pro vytvoření komplexnější politické reprezentace. České politické hnutí se v této době zaměřovalo hlavně na otázku českého národa. Jako příklad můžeme zmínit tehdejšího představitele české politické elity – Františka Palackého a jeho austroslavismus. Objevovaly se samozřejmě i další programy – panslavismus. Z historických důvodů, a také z důvodů snahy získat autonomii, se politické spektrum vytvářelo s primárním cílem národního zájmu. Později se vytvářely sekundární zájmy – například sociální, náboženské, stavovské a další. Během procesu národního obrození se vytvořilo relativně široké politické stranické spektrum (Malíř, 2005, s. 28).

Aby se české politické spektrum mohlo více rozvíjet, bylo nutné impulsu shora. Ten přišel se vznikem parlamentarismu. Dalším důležitým faktorem byl také rozvoj tisku a významný spolkový život, kde se rozvíjely i politické debaty. V 60. letech 19. století vznikají strany (tzv. honorační), které jsou tvořeny významnými osobnostmi a je pro ně typická nízká organizovanost a úzká sociální základna. V těchto stranách bylo obvyklé, že vedení nebylo voleno a aktivita byla zejména v období voleb. Postupně se organizace zdokonalovala. To se projevilo například pravidelnými sjezdy. V 90. letech 19. století již nejsou pouze strany honorační, ale vznikají také strany masové a stavovské, které se odlučují z původních národních honoračních stran (Malíř, 2005, s. 19–20).

Ze známějších českých stran, které kandidovaly v roce 1907 do Říšské rady, můžeme jmenovat staročechy, mladočechy, agrárníky a sociální demokraty. Z těch méně známých zase klerikály, realisty, národní sociály, radikální pokrokaře a státoprávní radikály. Pro ucelenější přehled níže uvedu přibližné politické bloky, které projevíly podobné směřování a ve volbách se jejich aktivita podobala současným koalicím.

4.1. Politická diferenciacie a vznik politických táborů

Významnou událostí se stal rozpad Národní strany na staročeskou a mladočeskou stranu roku 1874. K dalšímu šíření politického spektra došlo nejvíce ve druhé polovině 90. let. V tomto období vznikly sociálně demokratická strana československá (1878), křesťanskosociální (1894), národněkatolická (1897), národněsociální (1897), radikálněpokroková (1897), státoprávní (1899), agráři (1899) a realistická strana (1900). Pozdější proměna politického spektra byla spíše ve znamení menších úprav systému politických stran, který se zformoval a ustálil do přelomu 19. a 20. století (Malíř, 2005, s. 32).

Co se týče Moravy, zde politické proměny trvaly o něco déle – změnou byly až reformy 1905 a 1907 a s tím spojená změna voličského zázemí a rozkvětu politického spektra: strana agrární (1904), dále pak pokroková (1907) a živnostenská (1908). Tímto se dle Malíře dotvořil stranický systém na Moravě. Stejným způsobem probíhalo politické dění ve Slezsku (Malíř, 2005, s. 32).

Pro názornost politického spektra použiji dělení dle Malíře, které uvedl ve své knize *Politické strany* (2005).

4.1.1. Národněliberální tábor

Tento tábor nejvýrazněji reprezentoval české národní požadavky. Zároveň byl také jeden z nejčlenitějších. Malíř vidí jako příčinu rozdrobenosti tohoto tábora v členitosti politické struktury a s tím spojenou rozdílnou vidinu naplnění nároku na vedení českého národa a různou míru nacionálního radikalismu. Společnými zájmy, které strany držely ideově pohromadě, byly v již zmíněných nacionálních myšlenkách a měšťanský styl života. K této skupině patřily nejčastěji zámožnější vrstvy české společnosti, které představovala inteligence, vyšší úřednictvo, studenti, svobodná povolání, živnostníci. Dalším společným cílem bylo vymezení vůči německým politickým stranám. V české politice se společně stavili proti politickému katolicismu, agrarismu a sociálním demokratům, což můžeme vidět například na výsledcích námi zkoumaných voleb, zvláště pak ve druhém kole. (Malíř, 1996, s. 34).

Jedním z důležitých bodů programu těchto stran (zejména pokrokářů a české strany státoprávní) byl zájem o český národ. Kritizovali zemské sněmy, které dle nich nenaplnily potřeby národa, a dále chtěli například povýšit důležitost českého jazyka. Požadovali také všeobecné volební právo, kterého se posléze dočkali (Harna a Kučera, 2010, s. 18).

Národní strana je známá pod označením „staročesi“. Jedná se o nejstarší politickou stranu v českých zemích. Vznikla již v roce 1848 jako zájmové uskupení českých měšťanů. Staročesi reprezentovali měšťanstvo, průmyslovou buržoazii a nejbohatší venkovské statkáře. I přes relativně brzký vznik v revolučním roce se aktivita strany rozvinula hlavně až po roce 1859, tedy po pádu Bachova absolutismu. Jelikož se jednalo o nejstarší českou stranu, byla politicky a ideově nejednotná. Celistvost tohoto uskupení drželi pohromadě liberální představitelé – například František Palacký či Ladislav Rieger. Z důvodu názorové nejednotnosti se z Národní strany odštěpilo jedno křídlo – budoucí mladočeši. Národní strana měla od roku 1863 zastoupení v Říšské radě. Z českých stran zde měla nejsilnější postavení až do roku 1891. V tomto roce byla strana neúspěšná v česko-německém vyrovnání, a i z toho důvodu se její vliv vytrácel. Po porážce se strana přesunula do obcí a hospodářských ústavů, kde měla prozatím silné pozice (Heidler, 1914, s. 18). Symbolem této strany byla tmavě modrá barva. Staročesi měli také vlastní noviny. Nejznámější byly Národní listy, dále také Národ a Národní pokrok (Malíř, 2005, s. 125–126).

Mladočeši, jak bylo zmíněno výše, se vyčlenili z ideově nejednotné Národní strany. Známým ohniskem problémů byl pouze pasivní odpor staročechů v Říšské radě. Mladočeši požadovali aktivnější působení české politiky a věřili, že jen tímto způsobem si Češi získají svá práva. Mladočeši se přes své poslance snažili prosadit uznání samostatnosti a samosprávy českých zemích. V počátcích byli mladočeši relativně radikální opoziční stranou. Koncem devadesátých let však od své rétoriky upouští a jsou spíše oportunní. Nicméně ze svých jazykových požadavků, které byly v čele jejich národního a zároveň liberálního programu, neustupují. Po přijetí všeobecného volebního práva obměnili body programu a zaměřili se na zrovnoprávnění českého jazyka s německým. Část mladočechů tvořila později základ agrární strany. Státní právo v této době vnímají jako konečný cíl, nicméně chápou, že k samostatnému státu vede cesta přes dílčí cíle (Malíř, 2005, s. 125–126). Národní strana svobodomyšlná měla svojí odnož také na Moravě pod jménem Lidová strana na Moravě. Ta působila hlavně na zemské úrovni.

4.1.2. Katolický tábor

Katolíci stáli v opozici stále silícím nacionálním a sociálním stranám a dostali se tak do situace, kdy museli vytvořit vlastní politickou stranu. V Čechách byl katolický

proud limitován neshodami a byl tak rozčleněn.⁴ Slezští katolíci aktivně spolupracovali s katolíky na Moravě a v roce 1907 začala jejich odluka od Národní strany a založili katolickónárodní stranu. V roce 1911 vznikla strana křesťanskosociální, nicméně se neprosadila ani v zemských a ani v říšských volbách. Katolické strany můžeme označit také jako klerikální. Katolický tábor se formoval v kontrastu nejen socialistického tábora, ale i pod náparem všech zbylých politických táborů. Reagoval tak na vzrůst antiklerikálních nálad ve společnosti, které podporovaly sekularizaci (odluka církve od státu, otázka manželství a rozvodu, školství atd.). Na Moravě se tato rivalita stala hlavní dělicí čarou v české politice. Němečtí katolíci se formovali podobně jako čeští, tedy z katolického konzervatismu a křesťanskosociálních spolků. Zároveň měli v německé politice oponenta v podobě svobodomyšlných stran. Německý katolický tábor měl však menší vliv než český a také byl výrazněji izolovaný. Katolická lidová strana (Katholische Volkspartai) postupně ztrácela na významu. Kladla důraz na řešení sociálních problémů, což bývá někdy označováno jako křesťanský solidarismus. V Říšské radě měli němečtí křesťanští sociálové (christlich sozial) výrazně vyšší vliv. Nutno podotknout, že tomuto táboru nevyhovoval většinový volební systém, jelikož proti katolíkům aktivně vystupovaly zbylé tábory (Malíř, 2005, s. 157).

4.1.3. Sociálnědemokratický tábor

Sociální demokraté reprezentovali dělnickým hnutím, které již mělo letitou tradici. V roce 1911 se česká sociální demokracie rozdělila na autonomisty a centralisty. Rozkol nastal v pohledu na zisk autonomie. Jak již z označení vyplývá, tak autonomisté usilovali alespoň o částečný zisk autonomie v rámci celorakouské strany, zatímco centralisté zůstali věrní vídeňskému vedení celorakouské strany. V českých zemích tento tábor reprezentovaly tyto strany: Československá sociální demokratická strana autonomní na Vídni a Sociálně demokratická strana dělnická v Rakousku, která naopak byla nazývána centralisté (Malíř, 2005, s. 34–39).

V našich zkoumaných volbách měli sociální demokraté silnou voličskou základnu. Nicméně této straně také nepřál většinový volební systém. Ve druhém kole velmi často docházelo k tvoření koalic proti sociálním demokratům. Na počet odevzdaných hlasů zvítězili ve volbách do říšské rady v roce 1907 i v roce 1911, dokonce získali více než jednu třetinu všech českých hlasů, ve Slezsku v roce 1907 dokonce 66 % hlasů. Nicméně ve druhém kole se projevil společný postup ostatních

⁴ Křesťansko-sociální strana v Čechách (1894), Národní strana katolická v království českém (1897) a na Moravě Katolická strana národní na Moravě (1896) a Moravsko-slezská křesťanská sociální strana (1899), které spolupracovaly a ve zkoumaných volbách v roce 1907 tvořily významnou politickou sílu.

politických táborů proti sociálním demokratům a získali pouze jednu čtvrtinu českých říšských mandátů – celkem 24 v roce 1907 a 25 v roce 1911. Na Moravě sociální demokraté podporovali nekatolické strany a postupně se jejich vliv zvyšoval i zde na úkor katolíků a v roce 1911 představovali dominantní stranu na Moravě. Německá sociální demokracie byla izolována od ostatních stran podobně jako česká. Sociální demokraté (Sozialdemokratische Arbeiterpartei), kteří prosazovali všeobecné rovné volební právo, ochranu dělníků a zrovnoprávnění žen, v neposlední řadě odluku církve od státu (Malíř, 2005, s. 467–489). Celým názvem se strana jmenovala Sociálně demokratická strana v Rakousku (Sozialdemokratische Arbeiterpartei Österreichs). Důležitým tématem pro tuto stranu bylo zavedení všeobecného volebního práva, dále sekularizace církve, ochrana dělníků při práci či zrovnoprávnění žen a v neposlední řadě svobodu tisku. Mezi hlavní představitele sociálních demokratů v Čechách můžeme zařadit Josefa Selingera a moravskou část reprezentoval Ludwig Czech. (Malíř, 2004, s. 467-489)

Kořeny československé sociálně demokratické strany jsou spjaty s dělnickými spolky, které vznikaly za účelem ochrany pracovníků před buržoazií. Dělníci si začali uvědomovat zdravotní stránku, životní úroveň a také sílu své vrstvy. Strana vzniklá v roce 1878 měla v programu vedle již zmíněné všeobecného volebního práva také osmihodinovou pracovní dobu či úpravu mzdových poměrů (Prokš, 1999, s. 13–20).

4.1.4. Agrární tábor

V každé části země byl agrární tábor zastoupen pouze jednou stranou. V Čechách již v roce 1899 a o 5 let později také na Moravě a ve Slezsku. Tyto strany byly zastoupeny pod označením Československá strana agrární. Tu založila část mladočechů, která nebyla spokojena s hospodářskou politikou a v roce 1896 zakládají novou stranu – Českou stranu agrární (Malíř, 2005, s. 415). Stranu s tímto názvem představovalo rolnictvo, které cítilo potřebu hájit své zájmy – venkov měl stále klíčový význam. Tím se i vymezovala vůči mladočechům, kteří se soustředili na městské obyvatelstvo a podnikatele. Zároveň se také odlišovala od katolického rolnictva, které se přiklánělo ke katolickému táboru. Agrárníci programově chtěli hájit zájmy rolnictva, zároveň však zdůrazňovali, že nechtějí ničit jednotu národa. Základním principem bylo přihlášení se k národním tradicím a českým dějinám. Požadovali oslabování centralismu a více práv pro samosprávy. Dále také kladli důraz na základní potřeby venkovského obyvatelstva a vyzdvihování role zemědělství, všeobecné, rovné a tajné hlasovací právo. Strana měla

své vydavatelství, kde vycházely noviny Cep, Venkov, Rozkvět (Heidler, 1914, s. 24–28).

V německých volbách se projevovaly podobné tendence, ale u Němců se lišila sociální struktura, a to znamenalo nižší podporu agrárikům než u českého agrárního tábora. Němečtí agrární kandidáti pocházeli zejména z Německé lidové strany a Německé radikální strany. Oficiální založení Německé agrární strany došlo v Čechách až v roce 1905. Na Moravě se založení povedlo až v roce 1914. Založení německého agrárního tábora znamenalo oslabení radikálního křídla německé politiky a také posílení strany německých pokrokářů.

4.1.5. Národněsociální tábor

Jakousi odnož sociálů představoval národněsociální tábor. Ten usiloval o prosazení zájmů kvalifikovaného dělnictva a nižších středních vrstev. Místo rozchodu se sociálními demokraty se nacházelo v nacionalismu. Jak již název tábora napovídá, tak k sociálním prioritám se přidala i nacionální. V roce 1897 tak vznikla v Čechách Česká strana národně sociální. Na Moravě a ve Slezsku oficiálně až v roce 1911, ale tendence tohoto tábora byly znatelné již dříve.

Stejně jako agrárici byl tento tábor reprezentován jen jednou stranou v každých volbách. Národní sociálové se formovali zejména v kontrastu se sociálními demokraty a s mladočechy, přestože se zejména se socialisty v mnohých názorech překrývali.

Z německých stran do tohoto tábora patřily například Německé nacionalistické sociální hnutí, Německá radikální strana a později oddělená Německá dělnická strana. Pro tábor byl typický značný nacionalismus a odpor k sociálním demokratům a klerikálům (Malíř, 2005, s. 435).

Všenněmecká strana (Alldeutsche Partei) se vydělila v roce 1900 od Německé lidové strany (Deutsche volkspartei). Německá lidová strana (Deutsche Volkspartei) radikálně zdůrazňovala národnostní a sociální reformy a bližší spolupráci Rakouska s Německem. Posléze se z ní odštěpuje volná všenněmecká strana, která se v roce 1908 přejmenuje na německou radikální stranu – tuto změnu je nutné mít na paměti v našem výzkumu. Všněmci byla antisemitská strana, zatímco volní všněmci považovali za protivníky spíše Čechy – to vyplývalo z programu, který požadoval radikální národnostní a sociální reformy, užší spolupráci Rakouska s Německem (Malíř, 2005, s. 467–489). Německá pokroková strana (Deutsche Fortschrittspartei) - centralistická strana, která se orientovala na Vídeň a souhlasila s myšlenkou rakouského soustátí. Dále

požadovala rovnoprávnost občanů – jak náboženskou, tak i národnostní. Důležitá byla individuální svoboda (Malíř, 2005, s. 467–489).

Součástí tohoto bloku byla i německá dělnická strana (deutsche Arbeiterpartei). Tato strana spolupracovala s radikály a reagovala na migraci české pracovní síly.

5. Volby do Říšské rady v roce 1907

5.1. Volby v českých obvodech v Čechách a na Moravě

5.1.1. Počty kandidátů

Nejdříve zodpovím otázku – kolik kandidátů stavěla každá strana do prvního kola?

Jedinou stranou, která měla zastoupení takřka ve všech volebních obvodech, byla československá sociální demokracie. Vysoký počet kandidátů však měli také agráři, mladočeši, národní sociálové a klerikálové. Tyto strany můžeme v těchto volbách označit za dominantní. Je potřeba zmínit, že některé strany jsou v tabulce dvakrát, jelikož na Moravě fungovala jakási stranická variace, či strany kandidovaly společně pod jedním názvem. Toto se týká například klerikálů a národních katolíků, dále mladočechů a pokrokářů, kteří na Moravě kandidovali společně pod označením Lidová strana pokroková. Čeští agráři, mladočeši a klerikálové postavili stejný počet kandidátů. Toto si můžeme vysvětlit jednak silnou pozicí těchto stran, a za druhé také tím, že se snažili stavět kandidát proti sobě.

Tabulka 3: Počet kandidátů stran ve volbách

Strana	Počet kandidátů v 1. kole
Československá sociální demokracie	105
Čeští agráři	55
Mladočeši	55
Klerikálové	55
Národní sociálové	51
Němečtí kandidáti	21
Národní katolíci	21
Lidová strana pokrokářská	14
Staročeši	11
Čeští realisté	9
Čeští soukromníci	8
Čeští pokrokáři	7
Státoprávci	6
Živnostníci	6
Radikální pokrokáři	5

5.1.2. Výsledky prvního kola – o vítězi rozhodnuto v prvním kole

V této části práce se zaměřím na obvody, ve kterých se o vítězi rozhodlo již v prvním kole, konkrétně na výsledky českých voleb v Čechách a na Moravě. V prvním kole se o vítězi rozhodlo ve 36 volebních obvodech ze 105.⁵

Jak jsem se již zmínil v kapitole o politických stranách, sociální demokracie byla od počátku dvacátého století jednou z nejsilnějších stran. Tuto pozici dokázala i ve volbách v roce 1907. Z 36 obvodů, ve kterých se rozhodlo již v prvním kole, ovládla sociální demokracie 19 obvodů.⁶

⁵ Praha (7. část), Praha (5. a 8. část), Smíchov (zbylé části), Žižkov (1. část), Plzeň (část 1, 2, 3, 4, 5), Nusle, České Budějovice, Kladno, Jičín, Kutná Hora, Příbram, Slaný, Roudnice, Jičín, Benátky nad Jizerou, Český Brod, Smíchov, Beroun, Rakovník, Plzeň, Rokycany, Příbram, Kutná hora (venkov), Pardubice, Přeštice, Bučovice, Osoblaha, Přerov, Přerov (venkov), Hranice na Moravě, Uherský Brod, Vizovice, Nový Jičín, Olomouc, Hustopeče

⁶ Praha 7, Praha 5 a 8, Žižkov 1, Nusle, Kladno, Příbram, Slaný, Roudnice, Český Brod, Smíchov, Beroun, Rakovník, Plzeň, Rokycany, Příbram, Přeštice, Osoblaha, Bučovice, Nový Jičín

Jedním z největších soupeřů sociálních demokratů byla strana agrárníků, která v obvodech, v nichž byly volby rozhodnuty již v prvním kole, vyhrála šestkrát.⁷ Dále klerikálové (národní katolíci), kteří měli silné postavení na Moravě, vyhráli ve čtyřech obvodech⁸

Nejsilnější strany doplňovali mladočeši a národní sociálové. Mladočeši ve čtyřech případech volby vyhráli⁹.

5.1.3. Výsledky prvního kola– o vítězi nerozhodnuto

Ze 105 volebních obvodů v českých volbách v Čechách a na Moravě se v 66 obvodech nerozhodlo v prvním kole a bylo tedy nutné rozhodnout až ve druhém. Mezi nejsilnější strany patřili tradičně sociální demokraté, agrárníci a v moravské části voleb klerikálové.

Sociální demokrat vítězství v prvním kole zaznamenali celkem ve 19 volebních obvodech¹⁰ a ze druhého místa postoupili ve 32 obvodech¹¹ ze 105.

V 16 volebních obvodech¹² po prvním kole vedli klerikálové a dvakrát postoupili ze druhého místa¹³. Klerikálové své obvody z větší části získali na Moravě. Zajímavé je, že klerikálové v Čechách dostali relativně vysoké počty hlasů ve značné části obvodů. K jejich smůle se však jednalo o obvody, kde je i přes vysoký počet hlasů pro klerikály předhlonili sociální demokraté a agrárníci.

Další silnou stranou byli agrárníci. Ti vedli v 9 volebních obvodech¹⁴ a ze druhého místa postoupili v 11 obvodech¹⁵.

Radikální pokrokaři po prvním kole vedli v obvodu Dvůr Králové a jako druzí postoupili v Písku. Zajímavostí je, že radikální pokrokaři kandidovali pouze ve 4

⁷ Pardubice, Kutná Hora, Jičín, Benátky nad Jizerou, Přerov venkov, Olomouc

⁸ Hustopeče, Hranice na Moravě, Uherský Brod, Vizovice

⁹ Plzeň 1, 2, 3, České Budějovice, Jičín, Kutná Hora

¹⁰ Žižkov (zbylé části), Louny, Hradec Králové, Pardubice, Kolín, Písek, Klatovy, Louny venkov, Mělník, Benešov, Kolín venkov, Tábor venkov, Klatovy venkov, Jindřichův Hradec, Jemnice, Blansko, Brno okolí, Moravské Nové Město, Blansko

¹¹ Praha, Praha (2.část), Praha (zbývající části), Praha 3. a 4. část, Karlín, Dvůr Králové, Vysoké Mýto, Tábor, Havlíčkův Brod, Mnichovo Hradiště, Semily, Hořice, Jaroměř, Kostelec nad Orlicí, Hradec Králové venkov, Poděbrady, Chrudim, Litomyšl, Vysoké Mýto, Chotěboř, Dolní Kralovice, Písek venkov, Strakonice, České Budějovice venkov, Brno město, Zďounek, Prostějov, Vyškov, Prostějov, Boskovice, Moravský Krumlov, Hodonín

¹² Náchod, Chrudim, Litomyšl, Chotěboř, Havlíčkův Brod, Dolní Kralovice, Milevsko, České Budějovice, Pelhřimov, Vyškov, Kroměříž, Boskovice, Bystřice, Třebíč, Jihlava, Moravský Krumlov

¹³ Strašnice, Blansko

¹⁴ Mnichovo Hradiště, Hořice, Kostelec nad Orlicí, Hradec Králové venkov, Poděbrady, Sedlčany, Vysoké Mýto, Písek, Strakonice

¹⁵ Louny, Mělník, Náchod, Kolín, Havlíčkův Brod venkov, Tábor venkov, Horažďovice, Klatovy, Milevsko, Jindřichův Hradec venkov, Pelhřimov

volebních obvodech. Staročeši vedli ve 4 obvodech¹⁶ a ze druhého místa postoupili v obvodu Smíchov (1. část). Lidová strana získala pro první kolo 4 volební obvody¹⁷ a ve 3 případech postoupila ze druhého místa¹⁸. Soukromníci vedli v Jaroměři. Čeští realisté získali postoupili ze druhého místa v obvodu Hradec Králové. Státoprávci zvítězili v Praze. I v českých volbách najdeme německou stopu – v Praze (1. část) vedli němečtí kandidáti.

¹⁶ Praha 2. část, Zdounek, Hodonín, Rožnov

¹⁷ Brno město, Strašnice, Prostějov, Prostějov venkov

¹⁸ Jemnice, Blansko, Brno okolí

Tabulka 4: Výsledky prvního kola v českých volbách v českých obvodech v Čechách a na Moravě 1907

České volby v Čechách	Výhra v 1. kole	Postup do 2. kola z prvního místa	Postup do 2. kola z druhého místa
Sociální demokraté	20	19	23
Agrárníci	8	10	16
Mladočeši	4	5	6
Národní katolíci	4	7	2
Staročeši	2	4	0
Národní sociálové	1	5	5
Klerikálové	0	9	0
Lidová strana	0	4	3
Radikální pokrokáři	0	1	0
Čeští pokrokáři	0	0	1
Č. soukromníci	0	1	0
Č. realisté	0	0	0
Státoprávci	0	1	0
Strana obchodu a živnostníků	0	0	1
Němečtí kandidáti	0	1	0
Celkem	39	66	66

5.1.4. Výsledky druhého kola voleb

Druhé kolo českých voleb v Čechách a na Moravě proběhlo ve 69 volebních obvodech, jelikož ve zbylých se rozhodlo již v prvním kole. Zatímco v prvním kole napříč všemi volbami byli dominantní sociálové, tak druhé kolo se neslo ve znamení „všichni proti sociálům“. Toto dokládají výsledky, ve kterých čeští sociální demokraté získali pouze obvod Jemnice v souboji proti lidové straně. Naopak celkem ve 50 obvodech prohráli.¹⁹ Je tedy zřejmé, že jediná šance na úspěch sociálních demokratů byla zvítězit absolutní většinou již v prvním kole.

Nejvíce volebních obvodů získali agrárníci, kteří vyhráli v 21 volebních obvodech²⁰ a v pěti případech prohráli.²¹ Silní klerikálové zvítězili v 14 obvodech²² a šestkrát prohráli²³. Jako zajímavost můžeme zmínit velkou bitvu mezi národními katolíky a agrárníky, která proběhla v obvodu Uherské Hradiště s výsledkem 6818 hlasů ku 6536 ve prospěch katolíků. Zmíním ještě obvod Blansko, kde prohráli se sociálními demokraty poměrem 6741 ku 7207.

Mladočeši také zaznamenali úspěch a vyhráli celkem v 11 volebních obvodech²⁴. Národní sociálové vyhráli v 5 volebních obvodech²⁵ a ve stejném počtu obvodů prohráli.²⁶ Silnou pozici měla v těchto volbách lidová strana, která dokázala zvítězit v 6 obvodech²⁷. Živnostníci prohráli v Moravském Novém Městě, kde společně s agrárníky dostali velké množství hlasů. Dalšími stranami, které zaznamenaly úspěch, byli radikální pokrokaři²⁸, staročeši²⁹, čeští realisté³⁰, státoprávci³¹, pokrokaři porazili

¹⁹ Praha, Praha 2, část, Praha zbývající části, Praha 3. a 4. část, Žižkov zbylé části, Karlín, Loun, Dvůr Králové, Hradec Králové, Pardubice, Vysoké Mýto, Kolín, Tábor, Písek, Klatovy, Havlíčkův Brod, Louny venkov, Mělník, Mnichovo Hradiště, Semily, Hořice, Jaroměř, Kostelec nad Orlicí, Hradec Králové, Poděbrady, Benešov, Kolín, Chrudim, Litomyšl, Vysoké Mýto venkov, Chotěboř, Dolní Kralovice, Tábor, Písek, Horažďovice, Klatovy, Strakonice, Jindřichův Hradec, České Budějovice, Brno město, Zdounek, Blansko, Prostějov, Brno okolí, Vyškov, Prostějov venkov, Moravské Nové Město, Boskovice, Moravský Krumlov, Hodonín

²⁰ Mělník, Louny venkov, Hořice, Kostelec nad Orlicí, Mnichovo Hradiště, Hradec Králové, Poděbrady, Sedlčany, Benešov, Kolín, Vysoké Mýto, Havlíčkův Brod, Tábor venkov, Písek, Horažďovice, Klatovy, Strakonice, Milevsko, Jindřichův Hradec

²¹ Pelhřimov, Náchod, Kroměříž, Uherské Hradiště, Třebíč

²² Náchod, Chrudim, Litomyšl, Chotěboř, Dolní Kralovice, Pelhřimov, České Budějovice, Vyškov, Kroměříž, Blansko, Uherské Hradiště, Boskovice, Třebíč, Moravský Krumlov -
Čtyřikrát výhra proti sociální demokratům a třikrát proti agrárníkům

²³ Milevsko, Havlíčkův Brod, Strašnice, Blansko venkov, Bystřice, Jihlava

²⁴ Praha 1. část, Praha zbývající části, Praha 3. a 4. část, Královské Vinohrady 1, Královské Vinohrady 2, Karlín, Louny, Mladá Boleslav, Pardubice, Kolín, Havlíčkův Brod

²⁵ Vysoké Mýto, Žižkov zbylé části, Tábor, Klatovy, Semily

²⁶ Smíchov 1. část, Královské Vinohrady 1, Královské Vinohrady 2, Mladá Boleslav, Sedlčany

²⁷ Brno měst, Strašnice, Blansko, Prostějov, Brno okolí, Prostějov venkov

²⁸ Dvůr Králové, Písek

²⁹ Praha 2. část, Smíchov 1. část, Hodonín, Zdounek

³⁰ Hradec Králové

³¹ Praha

v obvodu Rožnov nad staročechy, a v obvodu Praha 1. druhé kolo prohráli němečtí kandidáti. Podrobný soupis znázorním níže v tabulce.

V níže uvedené tabulce jsou kompletní výsledky druhého kola.

Tabulka 5: Výsledky druhého kola v českých obvodech v Čechách a na Moravě 1907

	Výhra ve 2. kole	Prohra ve 2. kole
Agrárníci	21	5
Klerikálové	7	2
Národní sociálové	6	5
Lidová strana	6	1
Národní katolíci	6	4
Staročeši	4	1
Radikální pokrokaři	2	0
Sociální demokraté	1	50
Čeští pokrokaři	1	0
Č. soukromníci	1	0
Č. realisté	1	0
Státoprávci	1	0
Strana obchodu a živnostníků	1	0
Mladočeši	0	11
Němečtí kandidáti	0	1
Celkem	58	58

5.1.5. Analýza voleb

V této analýze se proto budu věnovat pouze druhému kolu. Je pravděpodobné, že před prvním kolem se hlasy také přesouvaly. Zde je prostor pro další bádání – prozkoumat místní tisk a hledat výzvy stran, které nepostavily kandidáty, aby její voliči podpořili jinou stranu.

Sociální demokraté měli silnou voličskou základnu a kandidáta dokázali postavit ve většině obvodů – počtům kandidátů z jednotlivých stran se věnuji na straně 25-26. Ve velké části z nich se dokázali dostat do druhého kola, a z toho důvodu se jejich hlasy ve větší míře nepřesouvaly. V Praze 1. část dle počtu hlasů ve druhém kole sociální demokraté podpořili mladočechy proti německému kandidátovi. V Mladé Boleslavi také podpořili mladočechy a zde proti národním sociálům. Toto tvrzení by bylo nadále třeba ověřit, nicméně počtem hlasů nelze nabídnout jiné vysvětlení. Ve čtyřech případech³² ve druhém kole podpořili národní sociály – ve dvou případech proti mladočechům, jednou proti staročechům a jednou proti agrárikům – s velkou pravděpodobností byl přesun k národním sociálům na základě podobné voličské základny. Další stranou, která byla podpořena sociálními demokraty, byli agrárikové. Sociální demokraté je podpořili ve čtyřech venkovských obvodech³³ proti klerikálům – v tomto přesunu jsou zřetelné protiklerikální nálady. Na Moravě nebyli v žádném obvodu podpořeni jinou stranou. Toto jenom potvrzuje tvrzení, že se tvořily koalice proti sociálům. Naopak sociální demokraté ve druhém kole podpořili v pěti obvodech agráriky (Kroměříž, Uherské Hradiště, Bystřice, Třebíč, Jihlava) a jinde také pokrokáře. V tomto případě vidím důvod v antiklerikálních postojích socialistů.

Protisociální koalice se tvořily i v této části voleb, z toho důvodu byl přesun hlasů od jiné strany k sociálním demokratům minimální. Dle mého názoru se část hlasů k sociálním demokratům přesunula od německého kandidáta v Praze 1. proti státoprávcům, v Praze 3. a 4. proti mladočechům. Přesun německých hlasů si vysvětluji tím, že sociální demokraté neměli jako hlavní téma národnostní otázku. Další znatelný přesun je od agráriků k sociálním demokratům ve čtyřech obvodech³⁴ – pravděpodobně se jednalo o obchod s obvody, který byl samozřejmě vykompenzován podporou jinde. Agrárikové zde podpořili sociální demokraty proti klerikálům a v jednom případě proti národním sociálům. Jednání agráriků ukazuje na jejich odpor vůči klerikálům.

³² Smíchov 1. část, Královské Vinohrady 1, Královské Vinohrady 2, Sedlčany

³³ Náchod, Havlíčkův Brod venkov, Pelhřimov, Milevsko

³⁴ Semily, Chrudim, Litomyšl, Chotěboř

Agrárníci kandidovali jen v části obvodů, většinou pouze ve venkovských. V obvodu Nové Město se do druhého kola nedostali a podpořili stranu živnostníků, v Prostějově se větší část přiklonila k lidové straně proti sociálním demokratům. Naopak celkem v pěti volebních obvodech byli agrárníci podpoření hlasy sociálních demokratů proti klerikálům. Ve druhém kole byli protivníky ve většině případů sociálním demokratům. Z tohoto důvodu byli často podporováni jinými voliči. Mladočeši je podpořili ve dvanácti venkovských obvodech.³⁵ V deseti případech proti sociálním demokratům,³⁶ jednou proti klerikálům³⁷ a národním sociálním demokratům.³⁸ Sociální demokraté je podpořili ve čtyřech³⁹ venkovských obvodech a vždy proti klerikálům, opět v zájmu protiklerikálních nálad. Národní sociálové je podpořili v devíti obvodech⁴⁰ a vždy proti sociálním demokratům. Klerikálové agrárníky podpořili v šestnácti volebních obvodech. Kromě jednoho obvodu⁴¹ alespoň z části v patnácti venkovských obvodech vždy proti sociálním demokratům,⁴² tento jev nám dokresluje antagonismus sociálních demokratů a klerikálů. Ze stejného důvodu podpořily agrárníky i jiné strany v dalších obvodech: radikální pokrokaři v Klatovech, čeští soukromníci v Jindřichově Hradci, čeští realisté v Lounech, v Hořicích a v Hradci Králové, státoprávci v Kostelci nad Orlicí. Je zajímavé pozorovat dva okraje politického spektra – tedy sociální demokraty a klerikály. Pokud se mladočeši měli rozhodnout v podpoře jedné z těchto stran, tak podpořili klerikály. Zatímco agrárníci spíše podpořili sociální demokraty.

Klerikálové kromě zmíněné podpory agrárníků podpořili i mladočechy v šesti volebních obvodech,⁴³ vždy proti sociálním demokratům. V Hradci Králové podpořili realisty a ve zbývajících částech Žižkova národní sociály. V obou obvodech opět proti sociálním demokratům. Znatelný přesun hlasů klerikálů ve druhém kole je patrný v obvodu Brno město, Blansko a Brno okolí. V těchto obvodech podpořili lidovou stranu. Pravděpodobným důvodem byla snaha spojit se proti sociálním demokratům.

³⁵ Jindřichův Hradec, Milevsko, Klatovy, Tábor, Kolín, Benešov, Sedlčany, Poděbrady, Kostelec nad Orlicí, Hořice, Mnichovo Hradiště, Mělník

³⁶ Mělník, Mnichovo Hradiště, Hořice, Kostelec nad Orlicí, Poděbrady, Benešov, Kolín, Tábor, Jindřichův Hradec, Klatovy

³⁷ Milevsko

³⁸ Sedlčany

³⁹ Pelhřimov, Milevsko, Havlíčkův Brod, Náchod

⁴⁰ Strakonice, Klatovy, Kolín, Benešov, Poděbrady, Hradec Králové, Mnichovo Hradiště, Mělník, Louny

⁴¹ V Sedlčanech podpořili agrárníky proti národním socialistům

⁴² Jindřichův Hradec, Strakonice, Klatovy, Horažďovice, Písek, Tábor, Kolín, Benešov, Sedlčany, Poděbrady, Hradec Králové, Kostelec nad Orlicí, Mělník, Mnichovo Hradiště, Louny

⁴³ Praha zbývajících částí, Praha 3. a 4. část, Louny, Pardubice

Naopak klerikálové nebyli ve druhém kole podpořeni znatelnou většinou v žádném obvodu.

Lidová strana se v sedmi volebních obvodech dostala do druhého kola. V nich byla podpořena celkem třikrát hlasy národních katolíků proti sociálním demokratům, jednou hlasy strany živnostníků proti klerikálům – z toho můžeme usoudit, že byla brána jako méně klerikální než národní katolíci. V jednom případě je podpořila větší část agrárníků proti sociální demokratům.

Národní sociálové se dle zkoumaných výsledků přidali do koalice proti sociálním demokratům. V pěti obvodech⁴⁴ podpořili mladočechy proti sociálním demokratům. V devíti obvodech⁴⁵ agrárníky ze stejného důvodu. Národní sociálové se na Moravě projeví pouze v obvodu Hodonín, ve kterém z části podpořili sociální demokraty a z části staročechy. Přesun hlasů do druhého kola nebyl jednoznačný. Dle mého se voliči rozdělili mezi staročechy a mezi sociální demokraty. Zatímco staročechi měli voliče spíše z jiné sociální vrstvy, tak sociální demokraté neřešili natolik národnostní otázku, aby působili v jednom bloku.

Čeští soukromníci podpořili mladočechy ve třech obvodech.⁴⁶ Proti německému kandidátovi a dvakrát proti sociálnímu demokratovi. V obvodu Vysoké Mýto podpořili národní sociály proti sociálním demokratům a ze stejného důvodu radikální pokrokaře v Písku. Staročechi podpořili národní sociály v obvodu Klatovy a Tábor proti sociálním demokratům. Staročechi dále byli v obvodu Zdounek podpořeni částí hlasů pokrokařů proti sociálům. Vzhledem k malé voličské základně na Moravě ve druhém kole staročechi nepodpořili nikoho.

Státoprávci podpořili, kromě zmíněné podpory agrárníků v Lounech, také mladočechy v obvodech Kolín a Havlíčkův Brod proti sociálním demokratům. Strana živnostníků se do druhého kola dostala pouze v obvodu Moravské Nové Město, kde byla podpořena hlasy agrárníků proti sociálním demokratům a zvítězila. Naopak v obvodu Strašnice živnostníci podpořili lidovou stranu proti klerikálům. Jako motivaci shledávám protiklerikální a protisociální postoje.

Čeští pokrokaři byli v obvodu Rožnov, kde za pokrokaře kandidoval Tomáš Garrigue Masaryk, podpořeni hlasy sociálních demokratů proti staročechům a vyhráli. V obvodu Prostějov, Zdounek a Uherské Hradiště není zřejmé, ke komu se jejich voliči přiklonili. Dle Malíře (2009, s. 34) je pravděpodobné, že v obvodu Prostějov podpořili

⁴⁴ Praha zbývající části, Praha 3. a 4. část, Karlín, Louny, Pardubice

⁴⁵ Louny, Mělník, Mnichovo Hradiště, Hradec Králové, Poděbrady, Benešov, Kolín, Klatovy, Strakonice

⁴⁶ Pardubice, Praha 1. část, Praha zbývající části

lidovou stranu, jelikož pocházeli z názorově podobného bloku (Lidová strana na Moravě byla blízká mladočechům a pokrokářům – následně se na Moravě tyto strany spojily a kandidovaly v roce 1911 společně). Nicméně počet hlasů pokrokářů v prvním kole se nerovná přírůstku lidové strany ve druhém. V obvodu Uherské Hradiště není znatelný příklon k agrárikům či klerikálům – již vzhledem k vyhranění pokrokářů vůči agrárikům a katolíkům. Pro tuto analýzu by bylo třeba hlubšího bádání, pro které v této práci není prostor. V obvodu Zdounek pravděpodobně většina podpořila staročechy proti sociálním demokratům. Je nutné poznamenat, že u těchto tří obvodů se jedná pouze o mnou navržené řešení, jelikož se nedá plně opřít o počty hlasů.

Voliči německých kandidátů podpořili v obvodech Královské Vinohrady 1 a 2 mladočechy proti národním sociálům, patrně dle protisociálních nálad.

Tabulka 6: Analýza přesunu hlasů ve volbách 1907

		Ve 2. kole byli podpořeni															
Ve 2. kole podpořili		Sociální demokrate	Agráři	Mladočeši	Národní sociálové	Klerikálové	Radikální pokrokaři	Staročeši	Čeští soukromníci	Čeští realisté	Státoprávci	Němečtí kandidáti	Národní katolíci	Lidová strana	Čeští pokrokaři	Strana obchodu a živnostníků	
		Sociální demokrate	X	9	2	4									1	1	
		Agráři	4	X			1		1					1		1	
		Mladočeši			X	2	4	2		1							
		Národní sociálové	1	9	5	X			1								
		Klerikálové		16	6	1	X			1							
		Radikální pokrokaři		1				X									
		Staročeši				2			X								
		Čeští soukromníci			3	1		1		X							
		Čeští realisté		3		1			1		X						
		Státoprávci		1	3							X					
		Němečtí kandidáti	2		2								x				
		Národní katolíci												x	3		
		Lidová strana													X		
		Čeští pokrokaři							1							x	
	Strana obchodu a živnostníků														1	x	
	Celkem	7	39	21	11	5	3	3	1	2	0	0	0	6	1	1	

5.2. Volby v německých obvodech v Čechách a na Moravě

5.2.1. Počty kandidátů

V této části práce jsou opět spojeny počty kandidátů z Čech i Moravy. Jak můžeme vidět v tabulce, nejsilnější strany jsou téměř totožné s českými. Největší počet kandidátů měla sociální demokracie, dále křesťanští sociálové (klerikálové) a agráři. Zajímavý je i relativně vysoký počet českých kandidátů.

Tabulka 7: Počet kandidátů v německých obvodech v Čechách a na Moravě 1907

Strana	Počet kandidátů v 1. kole
Sociální demokraté	74
Křesťanští sociálové	59
Nezávislí všenečci	31
Čeští kandidáti	30
Němečtí pokrokaři	29
Němečtí agráři	25
Všenečci	16
Německá lidová strana	15
Nezávislí sociálové	4
Německá národní strana pracujících	4
Nestraníci	2
Živnostenská strana	2
Nezávislí němečtí kandidáti	1

5.2.2. Výsledky prvního kola – o vítězi rozhodnuto v prvním kole

Volby v Čechách probíhaly v 105 českých a v 74 německých volebních obvodech. Z těchto německých obvodů se rozhodlo o vítězi v prvním kole ve 32 obvodech⁴⁷. Na Moravě probíhaly volby vyrovnaněji, což dokazuje větší množství

⁴⁷ Liberec, Ústí nad Labem, Most, Karlovy Vary, Jáchymov, Frýdlant, Chrastava, Liberec (venkov), Jablonec, Jablonné v Podještědí, Česká Lípa, Litoměřice, Děčín, Ústí nad Labem (venkov), Teplice,

stran, které dokázaly vyhrát alespoň v jednom volebním obvodu (i přes menší počet volebních obvodů na Moravě).

Sociální demokracie měla v této době silné postavení napříč celým soustátím. Toto tvrzení tedy platí i pro německou část voleb v českých zemích. Němečtí sociální demokraté vyhráli v prvním kole, ve kterém se rozhodlo o vítězi, celkem ve 14 volebních obvodech⁴⁸. Silnou voličskou základnu dokazuje, že ve 13 obvodech, kde dosáhl absolutního vítězství kandidát jiné strany, skončili sociální demokraté na druhém místě.⁴⁹ V nejsilnější dvojici stran v prvním kole, ve kterém se rozhodlo o vítězi, byli tedy sociální demokraté za daných kritérií 27x ze 32 obvodů.

Stejně jako v českých volbách byli jedním z největších soupeřů sociálních demokratů agrárníci, konkrétně německá agrární strana. Ze zkoumaných 23 volebních obvodů vyhráli v 7 volebních obvodech⁵⁰. Němečtí pokrokaři byli nejúspěšnější strana v německých volbách na Moravě. Dokázali vyhrát v 5 volebních obvodech⁵¹. Svobodní všenněmci vyhráli ve volebním obvodu Karlovy Vary, Most a Trutnov. Německá lidová strana vyhrála v obvodu Liberec. V německých volbách byla výrazná křesťanská voličská základna. Klerikálové sice nevyhráli v žádném volebním obvodě, avšak celkem čtyřikrát se umístili na druhém místě⁵².

5.2.3. Výsledky prvního kola – o vítězi nerozhodnuto

Německé volby v Čechách a na Moravě se konaly v 74 volebních obvodech, a z toho se ve 42 obvodech nerozhodlo o vítězi v prvním kole, a bylo nutné absolvovat druhé kolo voleb. Vítězství v těchto volbách znamenalo postup do druhého kola z prvního místa. V těchto volbách opět dominovali sociální demokraté. Ti po prvním kole vedli ve 16 volebních obvodech⁵³. V 16 obvodech postoupili do druhého kola ze druhého místa⁵⁴.

Karlovy Vary, Jáchymov (venkov), Cheb, Stříbro, Horšovský Týn, Nová Bystřice, Lanškroun, Trutnov, Brno – město I, III, IV, Brno – město II venkov, Šternberk, Třebíč, Jaroslavice, Znojmo, Moravský Krumlov, Olomouc, Moravské Staré Město

⁴⁸ Ústí nad Labem, Jáchymov, Frýdlant, Chrastava, Liberec (venkov), Jablonec, Děčín, Ústí nad Labem (venkov), Karlovy Vary, Jáchymov (venkov), Cheb, Teplice, Olomouc, Moravské Staré Město

⁴⁹ Liberec, Most, Jablonné v Podještědí, Česká Lípa, Litoměřice, Stříbro, Horšovský Týn, Nová Bystřice, Lanškroun, Trutnov, Brno – město II venkov, Brno – město I, III, IV, Šternberk

⁵⁰ Jablonné v Podještědí, Česká Lípa, Litoměřice, Stříbro, Horšovský Týn, Nová Bystřice, Lanškroun

⁵¹ Brno – město I, III, IV, Brno – město II (venkov), Šternberk, Třebíč, Jaroslavice

⁵² Moravské Staré Město, Moravský Krumlov, Znojmo, Jaroslavice

⁵³ Jablonec, Česká Lípa, Děčín, Duchcov, Žatec, Sokolov, Cheb, Česká Krumlov, Aš, Varnsdorf, Rumburk, Duchcov venkov, Žatec venkov, Sokolov venkov, Rýmařov, Fulnek

⁵⁴ Litoměřice, Litvínov, Chomutov, Vrchlabí, Most, Kadaň, Hartmanice, Horní Planá, Broumov, Vrchlabí venkov, Moravská Třebová, Frenštát, Hranice na Moravě, Zábřeh, Moravská Třebová venkov

Svou silou dokázali sociálům konkurovat pouze němečtí agrárníci. Ti vedli v 7 volebních obvodech.⁵⁵ Je potřeba zmínit, že všechny tyto obvody byly venkovské. Ze druhého místa postoupili ve 3 volebních obvodech,⁵⁶ které byly také venkovské.

Svobodní všenečtí vedli v 6 volebních obvodech⁵⁷ a v 8 případech⁵⁸ postoupili do druhého kola ze druhého místa. Němečtí pokrokaři vedli v 6 obvodech⁵⁹ a jako druzí postoupili v 5 obvodech⁶⁰. Klerikálové postoupili z prvního místa ve venkovském obvodu Moravské Třebové a v 7 volebních obvodech postoupili ze druhého místa⁶¹. Německá lidová strana vedla pětkrát⁶² a ze druhého místa postoupili v Rýmařově. Všenečtí vedli ve Žluticích a jako druzí postoupili v Mariánských Lázních a Chebu. Nezávislí sociálové postoupili ze druhého místa v Sokolově. Všenečtí pro první kolo získali obvod Zábřeh a ze druhého místa postoupili ve Fulneku. Ostatní strany se již neumístily na žádné ze dvou nejlepších pozic.

Čeští kandidáti získali relativně větší počet hlasů (nad 1000) v obvodech Litvínov, Most venkov, Duchcov venkov. Toto si můžeme vysvětlit tím, že se jednalo o německé obvody, ve kterých probíhala migrace z vnitrozemí Čechů za prací.

⁵⁵ Venkovské obvody – Kadaň, Mariánské, Lázně, Planá u Mariánských Lázní, Hartmanice, Horní Planá, Broumov, Vrchlabí

⁵⁶ Žlutice, Duchcov, Žatec

⁵⁷ Litvínov, Chomutov, Stříbro, Trutnov, Most, Zábřeh

⁵⁸ Aš, Sokolov, Duchcov, Teplice, Děčín, Česká Lípa, Jablonec, Fulnek

⁵⁹ Litoměřice, Teplice, Mariánské Lázně, Mikulov, Frenštát, Jaroslavice

⁶⁰ Mariánské Lázně venkov, Varnsdorf, Trutnov, Český Krumlov, Žatec

⁶¹ Planá u Mariánských Lázní, Rumburk, Stříbro, Mikulov, Jindřichov, Jaroslavice

⁶² Moravská Třebová, Hranice na Moravě, Jindřichov, Vrchlabí, Šluknov

Tabulka 8: Výsledky prvního kola v německých obvodech v Čechách a na Moravě 1907

Německé volby v Čechách	Výhra v 1. kole	Postup do 2. kola z prvního místa	Postup do 2. kola z druhého místa
Němečtí sociální demokraté	14	16	16
Německá agrární strana	7	7	3
Němečtí pokrokaři	5	5	5
Svobodní všenečci	3	6	7
Německá lidová strana	3	5	2
Klerikálové	0	1	7
Všenečci	0	1	2
Celkem	32	42	42

5.2.4. Výsledky druhého kola voleb

Druhé kolo se v německých volbách v Čechách a na Moravě konalo ve 42 volebních obvodech. Oproti paralelním českým volbám se ve druhém kole o něco lépe dařilo německým sociálním demokratům, kteří dokázali vyhrát v 5 volebních obvodech⁶³. Avšak celkově můžeme konstatovat, že druhé kolo pro sociální demokraty skončilo neúspěšně, jelikož se v těchto volbách dostali do druhého kola ve 30 případech⁶⁴, avšak vyhráli jen pětkrát.

Němečtí agráři se do druhého kola dostali desetkrát a z toho devětkrát dokázali vyhrát⁶⁵ a jednou prohráli⁶⁶. Nezávislí všenečci vyhráli v 9 volebních obvodech⁶⁷ a

⁶³ Jablonec, Děčín, Rumburk, Duchcov, Fulnek

⁶⁴ Česká Lípa, Litoměřice, Litvínov, Chomutov, Žatec, Sokolov, Cheb, Český Krumlov, Vrchlabí, Aš, Varnsdorf, Duchcov venkov, Most, Žatec venkov, Kadaň, Sokolov venkov, Hartmanice, Horní Planá, Broumov, Vrchlabí venkov, Moravská Třebová, Moravská Třebová venkov, Rýmařov, Fulnek venkov, Frenštát, Hranice na Moravě, Jindřichov, Záhřeb, Jaroslavice

⁶⁵ Duchcov venkov, Žatec venkov, Kadaň, Mariánské Lázně venkov, Planá u Mariánských Lázní, Hartmanice, Horní Planá, Broumov, Vrchlabí venkov

⁶⁶ Žlutice

pětkrát prohráli⁶⁸. Němečtí pokrokáři zvítězili v 9 obvodech⁶⁹ a dvakrát prohráli⁷⁰. Všeněmci vyhráli ve 2 volebních obvodech⁷¹ a prohráli jednou⁷². Klerikálové vyhráli v Moravské Třebové a sedmkrát prohráli⁷³. Úspěch zaznamenala i německá lidová strana, která zvítězila v 6 volebních obvodech⁷⁴ a svobodní sociálové v obvodu Sokolov venkov. Podrobný soupis uvádím níže v tabulce.

Tabulka 9: Výsledky voleb do druhého kola německých voleb v Čechách a na Moravě 1907

Německé volby v Čechách	Výhra ve 2. kole	Prohra ve 2. kole
Němečtí agrárníci	9	1
Nezávislí všenečtí	9	5
Němečtí pokrokáři	9	2
Německá lidová strana	6	0
Němečtí sociální demokraté	5	26
Všenečtí	2	1
Svobodní všenečtí	1	1
Klerikálové	1	7
Svobodní sociálové	1	0
Celkem	42	42

⁶⁷ Česká Lípa, Litvínov, Chomutov, Sokolov, Stříbro, Trutnov, Aš, Most, Záhřeb

⁶⁸ Jablonec, Děčín, Teplice, Duchcov, Fulnek

⁶⁹ Litoměřice, Teplice, Žatec, Mariánské Lázně, Český Krumlov, Varnsdorf, Mikulov, Frenštát, Jaroslavice

⁷⁰ Mariánské Lázně venkov, Trutnov

⁷¹ Cheb, Žlutice

⁷² Mariánské Lázně

⁷³ Stříbro, Rumburk, Šluknov, Planá u Mariánských Lázní, Mikulov, Jindřichov, Jaroslavice

⁷⁴ Vrchlabí, Šluknov, Moravská Třebová, Rýmařov, Hranice na Moravě, Jindřichov

5.2.5. Analýza voleb

Němečtí sociální demokraté se dostali do druhého kola ve větší části obvodů – přesun hlasů tedy nebyl nutný. Jinou stranu podpořili pouze v devíti obvodech. Tříkrát německé pokrokáře⁷⁵ proti všenněmcům – pokrokáři byli schůdnější varianta než všenněmci a dvakrát proti klerikálům (Křesťansko-sociální straně)⁷⁶. Jednou klerikály (křesťanská strana sociální) proti nezávislým všenněmcům, dvakrát agrárníky⁷⁷ a dvakrát německou lidovou stranu.⁷⁸ Naopak sociální demokraté byli podpořeni v jedenácti obvodech klerikály⁷⁹ a alespoň z části ještě jednou proti kandidátovi volné všenněmecké strany⁸⁰ a právě kandidátem stejné strany proti klerikálům.⁸¹ - většinou proti všenněmcům a třikrát proti pokrokářům. Jednou agrárníky v obvodu Most venkov také proti všenněmcům, nezávislými sociály v obvodu Most a českými kandidáty v osmi obvodech.⁸² Je zajímavé, že tento model u Čechů neobjevoval. Tyto přesuny se konaly zejména z důvodu spojení proti nezávislým všenněmcům, případně pokrokářům.

Agrárníci kandidovali ve druhém kole v deseti obvodech a jejich hlasy se přesouvaly pouze v obvodu Most venkov, kde podpořili sociální demokraty proti nezávislým všenněmcům. Pokud byli agrárníci ve druhém kole, tak většinou stáli proti kandidátovi sociálních demokratů, díky tomu si zajistili podporu i dalších stran. Agrárníci tedy byli podpořeni – nezávislými všenněmci dvakrát,⁸³ klerikály v obvodu Hartmanice venkov, všenněmci třikrát.⁸⁴ Užší kolo proti sociálním demokratům a klerikálům zajistilo hlasy voličů jiných stran také nezávislým všenněmcům. Byli podpořeni hlasy voličů těchto stran: němečtí pokrokáři,⁸⁵ klerikálové,⁸⁶ lidovci,⁸⁷ všenněmci,⁸⁸ čeští kandidáti – dvakrát proti pokrokářům.⁸⁹

Klerikálové byli podpořeni v obvodu Stříbro, a to sociálními demokraty. Jiná strana je v Čechách nepodpořila a naznačuje to téměř absolutní izolovanost. Pokud

⁷⁵ Teplice, Mariánské Lázně, Trutnov

⁷⁶ Mikulov, Jaroslavice

⁷⁷ Mariánské Lázně venkov, Planá u Mariánských lázní venkov

⁷⁸ Šluknov, v Jindřichově proti klerikálům

⁷⁹ Jablonec, Česká Lípa, Děčín, Litoměřice, Sokolov, Mariánské Lázně, Vrchlabí, Aš, Duchcov venkov, Sokolov venkov, Broumov venkov

⁸⁰ Fulnek

⁸¹ Moravská Třebová

⁸² Jablonec, Děčín, Litoměřice, Duchcov, Litvínov, Český Krumlov, Vrchlabí, Vrchlabí venkov

⁸³ Duchcov venkov, Broumov venkov

⁸⁴ Žatec venkov, Kadaň venkov, Planá u Mariánských Lázní

⁸⁵ Jablonec, Česká Lípa, Děčín, Stříbro

⁸⁶ Chomutov

⁸⁷ Litvínov, Česká Lípa

⁸⁸ Aš, Stříbro

⁸⁹ Trutnov, Teplice

klerikálové někoho podpořili, tak to většinou byli sociální demokraté⁹⁰. Klerikálové na Moravě byli pravděpodobně alespoň z části podpořeni všněmci (Všněmecká strana) a německými agrárníky proti sociálnímu demokratovi v obvodu Moravská Třebová. Zbylé strany projevily výraznější podporu minimálně (viz tabulka níže).

V německých obvodech v Čechách nebyli sociální demokraté tolik izolovaní jako na Moravě či ve Slezsku. Naopak téměř v absolutní izolaci byli klerikálové. Nezávislí všněmci byli pravděpodobně nejschůdnější variantou pro většinu stran, jelikož je podpořilo celkem pět stran a stali se druhou nejvíce podporovanou stranou.

⁹⁰ Jablonec, Česká Lípa, Děčín, Litoměřice, Sokolov, Mariánské Lázně, Vrchlabí, Aš, Duchcov venkov, Sokolov venkov, Broumov venkov

Tabulka 10: Analýza druhého kola německých obvodů v Čechách a na Moravě

		Ve 2. kole byli podpořeni								
		Sociální demokraty	Agrárníky	Nezávislé všenněmce	Pokrokáře	Klerikály	Německou lidovou stranu	Všenněmce	Nezávislé sociály	České kandidáty
Ve 2. kole podpořili	Sociální demokraté	X	2		5	1	2			
	Agrárníci	1	X			1				
	Nezávislí všenněmci	1	2	X	3		1		1	
	Pokrokáři			5	X			1		
	Klerikálové	12	1	2	3	X	3	1		
	Německá lidová strana			2			X	1		
	Všenněmci		3	2		1		X		
	Volní sociálové	1							X	
	Čeští kandidáti	8	1	2						x
	Celkem	23	9	14	11	3	6	2	1	0

5.3. Výsledky voleb ve Slezsku

5.3.1. Počty kandidátů

Počty kandidátů jednotlivých stran zde nebudou vysoké, jelikož Slezsko mělo malý počet obvodů. Díky slezské rozmanitosti kandidovalo v těchto volbách větší množství stran. Některé strany existovaly vícekrát v různých národnostních variacích. I zde byla nejsilnější stranou sociální demokracie, zejména německá. Sekundovali jí lidovci či česká národní strana. Zmíním, že v žádném obvodu proti sobě nekandidovaly různé národnosti sociálních demokratů proti sobě. Je zjevné, že se vždy dohodli a podpořili nejsilnější národnostní kliku sociálních demokratů v daném obvodu.

Tabulka 11: Počty kandidátů ve Slezsku

Strany	Počet kandidátů v 1. kole
Němečtí sociální demokraté	9
Němečtí křesťanští sociálové	7
Česká národní strana	5
Polská národní strana	4
Německá lidová strana	4
Němečtí pokrokaři	4
Polští sociální demokraté	3
Polští křesťanští sociálové	3
Polští agráři	3
Československá sociální demokracie	2
Čeští agráři	1
Čeští pokrokaři	1
Sociální demokraté	1

5.3.2. Výsledky prvního kola – o vítězi rozhodnuto v prvním kole

Ve Slezsku se konaly smíšené česko-německo-polské volby. Z celkem 15 volebních obvodů se konalo pouze první kolo v 6 volebních obvodech.⁹¹

I ve Slezsku se projevila síla sociální demokracie. Její úspěch limitovalo národnostní rozdělení. V Bruntálu vyhráli němečtí sociální demokraté. Ve Frýdku zvítězili čeští sociálové a ve Fryštátu pro změnu polští sociální demokraté. V obvodu Javorník zvítězila Německá strana lidová a ve Strumeni Polští křesťanští sociálové. V Radvanicích vyhráli sjednocení sociální demokraté.

5.3.3. Výsledky prvního kola – o vítězi nerozhodnuto

V 9 obvodech se nerozhodlo o vítězi v prvním kole a bylo nutné absolvovat i druhé. Němečtí sociální demokraté po prvním kole vedli ve 2 obvodech⁹² a čtyřikrát postoupili jako druzí⁹³. Německá lidová strana vedla v obvodu Odry a v Jeseníku obsadila druhé postupové místo. Němečtí pokrokaři vedli ve dvou volebních obvodech⁹⁴, z nichž jeden bylo Bílsko, které je nyní v Polsku. Němečtí agrárníci vedli ve Vrbnu pod Pradědem a ve Zlatých Horách postoupili jako druzí. Z německých stran kandidovali ještě nezávislí všenečci – ti postoupili z prvního místa v Opavě. Dále také němečtí klerikálové, kteří postoupili jako druzí v Bílsku.

Z polských stran kandidovali polští sociální demokraté, ti vedli v obvodu Těšín venkov. Polští křesťanští sociálové postoupili v obvodu Těšín venkov jako druzí

České strany uspěly v obvodu Opava venkov. Česká národní strana zde vedla a čeští sociální demokraté postoupili jako druzí.

⁹¹ Bruntál, Radvanice (Ostrava), Javorník, Frýdek, Strumeň (dnes Polsko), Fryštát

⁹² Jeseník, Zlaté Hory

⁹³ Opava, Těšín, Zlaté Hory, Vrbno pod Pradědem, Odry

⁹⁴ Těšín, Bílsko (Polsko)

Tabulka 12: Výsledky prvního kola voleb ve Slezsku 1907

Smíšené volby ve Slezsku	Výhra v 1. kole	Postup do 2. kola z prvního místa	Postup do 2. kola z druhého místa
Němečtí sociální demokraté	1	2	4
Německá lidová strana	1	1	1
Polští sociální demokraté	1	1	0
Polští křesťanští sociálové	1	0	0
Čeští sociální demokraté	1	0	1
Sociální demokraté	1	0	0
Němečtí pokrokaři	0	2	0
Němečtí agrárníci	0	1	1
Nezávislí všenečci	0	1	0
Němečtí klerikálové	0	0	1
Polští agrárníci	0	0	0
Česká národní strana	0	1	1
Celkem	6	9	9

5.3.4. Volby druhého kola voleb

Ve slezské části voleb bylo celkem 15 národnostně smíšených volebních obvodů, z nich se v 9⁹⁵ nerozhodlo o vítězi v prvním kole a muselo se tak konat i druhé. Podrobný přehled znázorní tabulka s výsledky pod textem.

V nejsilnější dvojici stran se nejčastěji umístili němečtí sociální demokraté. Zvítězili v obvodu Zlaté Hory a na druhém místě zůstali v pěti obvodech⁹⁶. Nezávislí všenečci vyhráli v Opavě. Němečtí pokrokaři získali mandát v obvodu Těšín a Bílsko. Němečtí klerikálové prohráli v Bílsku a nevyhráli v žádném obvodu. Němečtí agrárníci prohráli ve Zlatých Horách a vyhráli ve Vrbně pod Pradědem.

Z českých stran vyhrála česká národní strana v obvodu Opava venkov. Čeští sociální demokraté prohráli v Opavě a nevyhráli nikde.

Z polských stran kandidovali například polští sociální demokraté, kteří vyhráli v obvodu Těšín a v tomto samém obvodu skončili druzí polští sociální demokraté.

Tabulka 13: Výsledky druhého kola voleb ve Slezsku 1907

Smíšené volby ve Slezsku	Výhra ve 2. kole	Prohra ve 2. kole
Německá lidová strana	2	0
Němečtí pokrokaři	2	0
Němečtí sociální demokraté	1	5
Nezávislí všenečci	1	0
Česká národní strana	1	0
Němečtí agrárníci	1	1
Polští sociální demokraté	1	1
Němečtí křesťanští sociálové	0	1
Sociální demokraté	0	0
Čeští sociální demokraté	0	1
Polští křesťanští sociálové	0	0
Polští agrárníci	0	0
Celkem	9	9

⁹⁵ Opava, Jeseník, Těšín, Bílsko (Polsko), Zlaté Hory, Vrbně pod Pradědem, Odry, Opava venkov, Těšín venkov

⁹⁶ Opava, Jeseník, Vrbně pod Pradědem, Odry, Těšín

5.3.5. Analýza voleb

Jak jsem se zmínil již dříve, volby ve Slezsku byly specifické. Nedělily se dle národnosti, jak tomu bylo v Čechách či na Moravě. Ve Slezsku bylo celkem patnáct volebních obvodů a z toho v devíti z nich se konalo užší kolo voleb. V těchto volbách je tedy malý vzorek pro zkoumání předvolebních koalicí, zároveň toto zkoumání komplikuje národnostní a ideologická roztržitost. V jednotlivých obvodech byl také znatelně menší počet kandidujících stran než v jiných částech voleb – přesuny hlasů tedy nebyly tak časté a zřejmé.

Němečtí sociální demokraté kandidovali v šesti volebních obvodech. V obvodu Opava město byli podpořeni českou národní stranou proti nezávislým všenečmcům (označení nezávislí všenečmci lze překládat také jako svobodní/liberální). Jiné přesuny u této strany již nebyly. Německá lidová strana kandidovala v užším kole dvakrát a v obou obvodech⁹⁷ byla podpořena německými klerikály proti německým sociálním demokratům. Pro klerikály byla tedy německá lidová strana schůdnější varianta než sociální demokraté. Naopak německá lidová strana podpořila českou národní stranu v obvodu Opava venkov proti českému sociálnímu demokratovi. Opět se projevil odpor k sociálním demokratům, a navíc česká národní strana neměla přehnané národnostní požadavky. Němečtí klerikálové také podpořili agrárníky v obvodu Zlaté Hory proti stejnému soupeři. V obvodu Opava venkov podpořili čeští agrárníci českého sociálního demokrata proti kandidátovi české strany národní.

I v těchto volbách je vidět izolovanost sociálních demokratů. Byli podpořeni pouze jednou českými voliči, a to z důvodu národnostní otázky – spíše, než o ideologické koalici v těchto volbách můžeme mluvit o podpoře „menšího zla“. I vzhledem k malému počtu kandidujících stran v jednotlivých obvodech. Je třeba poznamenat, že proti sobě nekandidovali zástupci různých národnostní sociální demokratů. Je zřejmé, že se vždy domluvili a podpořili nejsilnějšího kandidáta sociální demokracie.

⁹⁷ Jeseník, Odry

6. Volby do Říšské rady v roce 1911

6.1. Volby v českých obvodech v Čechách a na Moravě

6.1.1. Počty kandidátů

I v roce 1911 byla dominantní sociální demokracie. Agráři zaznamenali mírné navýšení, a to samé klerikálové, kteří jsou v této tabulce zastoupeni dvakrát (klerikálové + moravská strana Katoličtí nacionalisté). To stejné opět mladočeši a moravská varianta Česká lidová strana pokroková. Zajímavý je naprostý neúspěch centralistické sociální demokracie, která nedokázala postoupit do užšího kola ani v jednom volebním obvodu.

Tabulka 14: Počet kandidátů ve volbách 1911

Strany	Počet kandidátů v 1. kole
Československá sociální demokracie	104
Klerikálové	71
Čeští agráři	60
Čeští národní sociálové	47
Radikální pokrokaři	26
Národní klerikálové	26
Centralističtí sociální demokraté	20
Mladočeši	15
Česká lidová strana pokroková	13
Čeští realisté	9
Živnostenská strana	5
Staročeši	4
Němečtí kandidáti	4
Nezávislí kandidáti a nestraníci	3

6.1.2. Výsledky prvního kola

České volby v Čechách a na Moravě se konaly ve 105 volebních obvodech a ve 47 z nich se rozhodlo o vítězi již v prvním kole. V tomto případě radikální pokrokaři získali 2 obvody, klerikálové 5, čeští sociální demokraté (autonomisté) 15 obvodů, čeští

agrárníci 6 obvodů, mladočeši 10 obvodů, čeští národní sociálové 7 obvodů, česká pokrokářská strana lidová 1 a staročeši 1.

Po kole, ve kterém se o vítězi nerozhodlo vedli čeští agrárníci ve 29 převážně venkovských obvodech⁹⁸ a celkem 24x postupovali jako druzí⁹⁹. Čeští sociální demokraté (autonomisté) vedli ve 24 obvodech¹⁰⁰ a celkem 49x postoupili ze druhého místa¹⁰¹. Radikální pokrokáři po prvním kole vedli ve 3 obvodech a jednou postupovali jako druzí. Česká pokrokářská strana lidová vedla v 5 volebních obvodech¹⁰² a ve stejném počtu postupovala z druhého místa¹⁰³. Mladočeši dokázali vedli ve 13 obvodech¹⁰⁴ a dvakrát postupovali jako druzí¹⁰⁵. Čeští národní sociálové vedli v 9 volebních obvodech¹⁰⁶ a z druhého místa postupovali osmkrát¹⁰⁷. Úspěch zaznamenali také klerikálové, kteří vedli ve 4 obvodech¹⁰⁸ a v 9 postupovali jako druzí.¹⁰⁹ V alespoň jednom obvodu vedli také staročeši¹¹⁰ a nezávislí kandidáti.¹¹¹ Němečtí kandidáti postupovali jako druzí v Praze část I.

⁹⁸ České Budějovice venkov, Jindřichův Hradec, Milevsko, Strakonice, Přeštice, Klatovy, Horažďovice, Písek venkov, Tábor venkov, Dolní Kralovice, Havlíčkův Brod venkov, Vysoké Mýto, Chrudim, Pardubice venkov, Kutná Hora venkov, Kolín, Benešov, Nové Benátky, Poděbrady, Hradec Králové venkov, Kostelec na Orlicí, Jaroměř, Hořice, Jičín venkov, Mnichovo Hradiště, Mělník, Louny venkov, Přerov venkov, Olomouc

⁹⁹ Slaný, Roudnice, Náchod, Český Brod, Smíchov, Beroun, Rakovník, Plzeň venkov, Rokycany, Příbram, Sedlčany, Litomyšl, Pelhřimov, Kroměříž, Hranice na Moravě, Uherské Hradiště, Uherský Brod, Vizovice, Moravské Nové Město, Prostějov venkov (v tomto obvodě dělené druhé místo s pokrokářskou stranou), Bystřice, Třebíč, Jihlava, Hodonín

¹⁰⁰ Praha VII. Část, Smíchov zbývající části, Žižkov I. část, Kladno, Dvůr Králové, Hradec Králové, Kolín, Příbram, Slaný, Roudnice, Český Brod, Smíchov, Beroun, Rakovník, Plzeň, Rokycany, Příbram, Bučovice, Osoblaha, Blansko, Brno okolí, Nový Jičín, Moravské Nové Město, Blansko

¹⁰¹ Praha I, Praha II., Praha zbývající části, Praha VII., Smíchov I., Královské Vinohrady, Královské Vinohrady II, Žižkov zbývající části, Plzeň I, II, III, Plzeň IV. a V., Karlín, Nusle, České Budějovice, Louny, Mladá Boleslav, Jičín, Pardubice, Vysoké Mýto, Kutná Hora, Tábor, Písek, Havlíčkův Brod, Klatovy, Louny, Mělník, Mnichovo Hradiště, Semily, Hořice, Jaroměř, Hradec Králové, Poděbrady, Nové Benátky, Benešov, Kolín, Kutná Hora venkov, Pardubice venkov, Chrudim, Chotěboř, Tábor venkov, Písek venkov, Horažďovice, Přeštice, Jindřichův Hradec, Jemnice, Přerov, Prostějov, Olomouc, Boskovice, Moravský Krumlov, Hustopeče

¹⁰² Brno město, Rožnov pod Radhoštěm, Zdounek, Jemnice, Prostějov

¹⁰³ Bučovice, Osoblaha, Strážnice, Blansko, Vyškov

¹⁰⁴ Praha část I, Praha část II, Praha část III a IV, Karlín, Louny, Mladá Boleslav, Jičín, Pardubice, Kutná Hora, Tábor, Klatovy, Havlíčkův Brod

¹⁰⁵ Praha V a VIII, Hradec Králové

¹⁰⁶ Praha zbývající části, Praha část VII, Královské Vinohrady, Královské Vinohrady II, Žižkov zbývající části, Plzeň IV a V, Nusle, Vysoké Mýto, Semily

¹⁰⁷ Smíchov zbývající části, Žižkov část I, Kladno, Dvůr Králové, Kolín, Příbram, Jičín venkov, Brno město

¹⁰⁸ Náchod, Litomyšl, Chotěboř, Pelhřimov

¹⁰⁹ Praha III a IV, Smíchov zbývající části, Kostelec nad Orlicí, Vysoké Mýto, Havlíčkův Brod venkov, Dolní Kralovice, Strakonice, Milevsko, České Budějovice venkov

¹¹⁰ Smíchov část I

¹¹¹ Sedlčany

Tabulka 15: Výsledky v českých obvodech v Čechách a na Moravě v prvním kole 1911

Strana	Výhra v 1. kole	Postup do 2. kola z prvního místa	Postup do 2. kola z druhého místa
Čeští autonomní sociálové	13	24	49
Mladočeši	10	13	2
Čeští národní sociálové	8	9	8
Čeští agrárníci	7	29	24
Klerikálové	5	19	14
Radikální pokrokaři	2	3	1
Česká pokrokařská strana lidová	1	5	5
Staročeši	1	2	1
Němečtí kandidáti	0	0	1
Nezávislí kandidáti	0	1	0
Celkem	47	105	105

6.1.3. Výsledky druhého kola voleb

V Čechách a na Moravě se v 58 obvodech konalo i druhé kolo. Toto druhé kolo v Čechách proběhlo ve znamení neúspěchu sociálních demokratů, stejně jako v roce 1907. Svou situaci alespoň trochu zachránili na Moravě. Čeští sociální demokraté ve druhém kole zvítězili ve 12 volebních obvodech¹¹² (z toho pouze 2 obvody v Čechách) a 24x prohráli¹¹³. Naopak agrárníci dokázali zvítězit ve 28 obvodech¹¹⁴ a šestkrát

¹¹² Bučovice, Osoblaha, Jemnice, Přerov, Prostějov, Brno okolí, Moravské Nové Město, Boskovice, Blansko, Moravský Krumlov

¹¹³ Plzeň IV, Louny, Dvůr Králové, Hradec Králové, Kolín, Tábor, Písek, Klatovy, Příbram, Louny, Mělník, Hořice, Jaroměř, Hradec Králové venkov, Nové Benátky, Rakovník, Benešov, Kolín, Tábor venkov, Horažďovice, Přeštice, Jindřichův Hradec, Blansko venkov, Olomouc

¹¹⁴ Louny venkov, Mělník, Hořice, Jaroměř, Náchod, Kostelec nad Orlicí, Hradec Králové venkov, Nové Benátky, Rakovník, Benešov, Kolín, Litomyšl, Vysoké Mýto, Havlíčkův Brod venkov, Dolní Kralovice,

prohráli¹¹⁵. Úspěch zaznamenala také pokrokářská lidová strana, která zvítězila ve 4 obvodech¹¹⁶ a skončili pětikrát druzí¹¹⁷. Čeští národní sociálové získali 5 obvodů¹¹⁸. Mladočeši získali všechny 4 volební obvody,¹¹⁹ ve kterých se dostali do druhého kola. Radikální pokrokaři vyhráli ve dvou volebních obvodech.¹²⁰ Úspěch zaznamenali také nezávislí kandidáti, kteří vyhráli v Sedlčanech. Klerikálové zvítězili dvakrát¹²¹ a jedenadvacetkrát prohráli¹²². Staročeši pouze dvakrát prohráli¹²³.

Tabulka 16: Výsledky v českých obvodech v Čechách a na Moravě ve druhém kole 1911

Strana	Výhra ve 2. kole	Prohra ve 2. kole
Čeští agráři	29	6
Čeští sociální demokraté (autonomisté)	12	24
Čeští národní sociálové	5	0
Mladočeši	4	0
Česká pokrokářská strana lidová	4	5
Radikální pokrokaři	2	0
Klerikálové	2	21
Němečtí kandidáti	0	0
Staročeši	0	2
Nezávislí kandidáti	0	0
Celkem	58	58

Tábor venkov, Horažďovice, Přeštice, Milevsko, Jindřichův Hradec, Pelhřimov, České Budějovice venkov, Přerov venkov, Kroměříž, Olomouc, Třebíč, Jihlava, Hodonín

¹¹⁵ Sedlčany, Chrudim, Klatovy, ¹¹⁶ Moravské Nové Město, Prostějov venkov, Bystřice

¹¹⁷ Zdounek, Strážnice, Blansko venkov, Vyškov

¹¹⁸ Brno město, Bučovice, Osoblaha, Jemnice, Prostějov

¹¹⁹ Plzeň IV, Dvůr Králové, Kolín, Příbram, Brno město

¹²⁰ Louny, Hradec Králové, Tábor, Klatovy

¹²¹ Písek, Klatovy venkov

¹²² Prostějov venkov, Bystřice

¹²³ Strážnice, Brno okolí, Vyškov, Přerov venkov, Kroměříž, Boskovice, Blansko, Třebíč, Jihlava, Moravský Krumlov, Náchod, Kostelec nad Orlicí, Litomyšl, Vysoké Mýto, Chotěboř, Havlíčkův Brod, Dolní Kralovice, Milevsko, Pelhřimov, České Budějovice venkov

¹²⁴ Louny, Hradec Králové, Tábor, Klatovy

¹²⁵ Zdounek, Přerov

6.1.4. Analýza druhého kola

Druhé kolo probíhalo v 58 českých volebních obvodech ze 105. Jedna z hlavních otázek pro tyto volby byla, zda sociální demokraté zůstanou i nadále v izolaci. Tato domněnka se potvrdila částečně, jelikož nejizolovanější stranou se stali klerikálové. I přesto volby neznamenal pro sociální demokraty výraznější kontakt s jinými stranami. Kandidát sociální demokracie se z větší části do druhé kola dostal – je tedy zřejmé, že většinou se voliči této strany nepřesouvali. Pokud k tomu docházelo, tak primární přesun byl k agrárářům. Jedním z důvodů byl protivník agrárářů v užší volbě. Sociální demokraté podpořili alespoň z části agráráře v jedenácti venkovských obvodech¹²⁴, a to vždy proti kandidátovi klerikálů. V obvodu Klatovy venkov podpořili naopak proti agrárářům radikální pokrokaře, zde je možným vysvětlením předvolební obchod s hlasy. Zatímco sociální demokraté klerikály nepodpořili, tak opačným směrem hlasy putovaly. Tento jev si můžeme vysvětlit ještě větším odporem klerikálů k pokrokařským stranám. Klerikálové sociální demokraty podpořili v třinácti volebních obvodech¹²⁵ a v Horažďovicích se jejich hlasy rozdělily mezi agráráře, a právě sociální demokraty. Dále se hlasy přesunuly od nezávislých proti agrárářům v Přešticích venkov a z části v obvodu Dvůr Králové. Pokud katolíci v některých obvodech podpořili sociální demokraty proti pokrokařům, tak opačně tomu tak nebylo. Sociální demokraté podpořili raději pokrokaře než klerikály – konkrétně ve třech obvodech.¹²⁶ V jednom případě podpořili českou národní stranu proti pokrokařům, zde je možná předvolební dohoda, jelikož Brno město je jediný obvod, kde čeští nacionalisté zvítězili. Navíc v tomto obvodu měli nacionalisté dohodu i s klerikály. Zde je prostor pro další bádání.

V Chotěboři agráráři z části přesunuli hlasy k sociálním demokratům proti klerikálům. O tom, jak sociální demokraté podpořili agráráře jsem psal již výše. Dalšími, kdo agráráře podpořili, byli čeští národní sociálové. Od těch přišla podpora v osmi volebních obvodech¹²⁷ - šestkrát z toho proti sociálním demokratům a dvakrát proti klerikálům. Dále nezávislí – ti podpořili agráráře ve čtyřech obvodech.¹²⁸

¹²⁴ Kostelec nad Orlicí, Litomyšl, Vysoké Mýto, Havlíčkův Brod, Milevsko, Pelhřimov, České Budějovice, Přerov, Kroměříž, Prostějov, Hodonín

¹²⁵ Hradec Králové, Kolín, Tábor, Písek, Mělník venkov, Nové Benátky venkov, Chrudim venkov, Bučovice, Osoblaha, Jemnice, Prostějov a proti agrárářům v obvodech Olomouc venkov, Moravské Nové Město venkov

¹²⁶ Zdounek, Strážnice, Vyškov

¹²⁷ Hořice venkov, Náchod venkov, Hradec Králové venkov, Rakovník venkov, Tábor venkov, České Budějovice venkov, Louny, Mělník

¹²⁸ Rakovník, Benešov, Horažďovice, České Budějovice

Zajímavá je podpora agrárnickým kandidátům od klerikálů, která je patrná alespoň z části v sedmi obvodech¹²⁹ - většinou proti sociálním demokratům. Agrárníci byli podpořeni, kromě zmíněné dohody agrárníků se sociálními demokraty, také voliči pokrokářů proti klerikálům v obvodu Prostějov venkov. Dále také hlasy centralistické části sociálních demokratů, avšak tato podpora nebyla tolik patrná. Centralisté podpořili agrárníky alespoň částečně ve třech obvodech – dvakrát proti klerikálům¹³⁰ a jednou proti autonomistické části sociálních demokratů.¹³¹

Národní sociálové se více soustředili na volby v Čechách. Na Moravě uspěli pouze v obvodu Brno město, kde díky předvolební dohodě byli podpořeni nezvykle hlasy katolíků a porazili pokrokáře. Zde je také podpořili sociální demokraté. Dále národní sociálové podpořili třikrát pokrokáře – jednou proti sociálním demokratům¹³² a dvakrát proti katolíkům.¹³³ V obvodu Brno okolí podpořili katolíky, kde se projevila již výše zmíněná dohoda. V obvodu Prostějov venkov podpořili agrárníky proti katolíkům.

Pokrokářský blok, tedy mladočeši, čeští realisté a radikální pokrokáři kandidovali hlavně v městských obvodech. Mladočeši neměli možnost přesunout hlas v žádném obvodu, jelikož se vždy dostali do druhého kola. Zato podpořeni byli radikálními pokrokáři ve třech obvodech proti sociálním demokratům,¹³⁴ třikrát také od realistů proti sociálním demokratům,¹³⁵ jednou od českých národních sociálů v Táboře. Čeští národní sociálové dále podpořili v Písku radikální pokrokáře, v osmi obvodech agrárníky.¹³⁶ V obvodu Jindřichův Hradec venkov a alespoň z části v obvodu Jaroměř venkov podpořili sociálního demokrata – zde je pravděpodobný předvolební obchod.

Obecně v těchto volbách můžeme pozorovat několik trendů. V reakci na vznik protiklerikálních koalicí vydaly katolické strany prohlášení, že v obvodech, kde do druhého kola nepostoupil katolický kandidát, mají stoupenci klerikálů buďto nevolit, nebo vhodit prázdný lístek. V žádném případě však neměli odevzdat svůj hlas pokrokářům, agrárníkům a lidovcům (Po první volební bitvě, 1911, s. 1). V tomto vyjádření nebyli jmenováni sociální demokraté a lze tedy předpokládat, že v druhém kole byli podpořeni klerikály právě oni proti pokrokářské koalici. Klerikální blok měl

¹²⁹ Jaroměř venkov, Sedlčany venkov, Benešov venkov, Kolín venkov, Tábor venkov, Klatovy venkov, Přeštice venkov

¹³⁰ Kroměříž venkov, Prostějov venkov

¹³¹ Olomouc venkov

¹³² Jemnice

¹³³ Strážnice, Vyškov

¹³⁴ Louny, Hradec Králové, Klatovy

¹³⁵ Hradec Králové, Tábor, Klatovy

¹³⁶ České Budějovice venkov, Tábor venkov, Rakovník venkov, Hradec Králové venkov, Náchod venkov, Hořice venkov, Mělník, Louny

na Moravě násobně větší voličskou základnu než v Čechách. Katolické strany dále podporovaly vídeňské konzervativní kruhy, což bylo dalším důvodem vzniku protiklerikální koalice. K pokrokářské koalici se po změně ve vedení přidali také agráři. Umírněnější Vacovo a Rozkočeného křídlo bylo nahrazeno vyhraněnějším proudem Františka Staňka. Tento apel otiskl pokrokářský Pozor mezi prvním a druhým kolem voleb 1911: „Opakujeme na základě našich dřívějších projevů, že se vyslovujeme pro kandidáty lidově-pokrokové strany a kde těchto není, pro kandidáty strany agrární. Tyto kandidáty voliti musí každý, kdo nechce, aby klerikálové zvítězili.“ (Do užších voleb, 1911, s. 1)

Lidová strana pokrokářská v těchto volbách kandidovala v jedenácti obvodech, ve kterých se nerozhodlo již v prvním kole, a celkem devětkrát tuto kandidaturu proměnila v postup do druhého kola a jejich přesun hlasů tedy nebyl tak častý. V obvodu Přerov podpořili staročechy proti sociálním demokratům, v obvodu Prostějov agráři proti klerikálům a v obvodu Moravské Nové Město pravděpodobně značná část agráři a část sociální demokráty dle zveřejněné výzvy v pokrokářském tisku (viz výše). Lidová strana pokrokářská byla relativně často podporována jinými stranami, jelikož stála v čele zmiňovaného pokrokářského bloku. Dvakrát byli podpořeni stranou živnostníků.¹³⁷ Pravděpodobně také čtyřikrát od centralistů ve vymezení proti autonomistům.¹³⁸ Stejně často od českých nacionalistů – třikrát proti sociálním demokratům,¹³⁹ dvakrát proti klerikálům.¹⁴⁰ Tuto podporu si můžeme vysvětlit jako vymezení proti sociálním demokratům a klerikálům.

Strana živnostníků kromě zmíněné podpory pokrokářů podpořila také sociální demokráty proti klerikálům v obvodu Brno venkov. Centralističtí sociální demokráty podporovali strany proti klerikálům či spojení sociální demokracie a klerikálů ve druhém kole.

¹³⁷ Blansko, Prostějov

¹³⁸ Bučovice, Osoblaha, Jemnice, Vyškov

¹³⁹ Bučovice, Jemnice, Vyškov

¹⁴⁰ Strážnice, Vyškov

Tabulka 17: Analýza podpory v českých obvodech v Čechách a na Moravě ve druhém kole 1911

		Ve 2. kole byli podpořeni										
		Klerikálové	Sociální demokraté	Agrárníci	Lidová strana pokrokařská	Mladočeši	Čeští národní sociálové/ Národní strana	Radikální pokrokaři	Staročesi	Nezávislí kandidáti	Centralističtí sociální demokraté	Strana obchodníků a živnostníků
Ve 2. kole podpořili	Klerikálové	X	12	7		1	1					
	Sociální demokraté	1	X	11	3		1	1		1		
	Agrárníci		4	X								
	Lidová strana pokrokařská		1	1	X				1			
	Mladočeši					X						
	Čeští národní sociálové/Národní strana	1	1	9		1	X	1		1		
	Radikální pokrokaři					3	3	X				
	Čeští realisté					3	2					
	Staročesi								x			
	Nezávislí kandidáti		2	4				1		x		
	Centralističtí sociální demokraté		3	3	2		1				X	
	Strana obchodníků a živnostníků				2							
	Celkem	2	22	36	7	8	6	3	1	2	0	0

6.2. Volby v německých obvodech v Čechách a na Moravě

6.2.1. Počty kandidátů

Počty kandidátů stran v německých obvodech se oproti roku 1907 nijak zásadně nezměnily. Klesl počet pokrokářů a výrazně i českých kandidátů. Nejvíce kandidující stranou byla nadále Německá sociální demokracie a klerikálové. Staronovou kandidující stranou byli němečtí radikálové – jednalo se o nezávislé všenněmci, kteří si v roce 1908 změnili název.

Tabulka 18: Počty kandidátů v německých obvodech v Čechách a na Moravě 1911

Strany	Počet kandidátů v 1. kole
Německá sociální demokracie	74
Němečtí křesťanští sociálové	59
Němečtí radikálové	33
Němečtí agrárníci	25
Všeněmci	20
Němečtí pokrokáři	18
Německá dělnická strana	13
Čeští kandidáti	7
Německá lidová strana	5
Nezávislí sociálové	3
Čeští autonomní soc. demokraté	3
Sionisté	3
Nestraníci	2

6.2.2. Výsledky prvního kola

V Čechách se volby konaly v 74 německých obvodech a ve 38 z nich se o vítězi rozhodlo již v prvním kole. Pokud se o vítězi rozhodlo již v prvním kole, tak za tohoto

kritéria zvítězili němečtí sociální demokraté v 9 obvodech¹⁴¹. Němečtí radikálové získali 8 volebních obvodů¹⁴². Němečtí agrárníci zvítězili v 6 obvodech¹⁴³. Němečtí pokrokaři zvítězili ve 9 obvodech¹⁴⁴. Německá dělnická strana zvítězila v Jablonci. Všenečtí zvítězili v obvodu Žlutice. Prosadili se i nestraníci, kteří vyhráli ve dvou obvodech¹⁴⁵. Klerikálové zvítězili v Moravské Třebové a němečtí radikálové vyhrála devětkrát¹⁴⁶.

Po prvním kole do druhé kola vstupovaly strany takto: němečtí sociální demokraté vyhráli v 22 obvodech¹⁴⁷ a 43x postupovali jako druzí¹⁴⁸. Němečtí pokrokaři zvítězili třináctkrát¹⁴⁹ a jako druzí postupovali v Děčíně, němečtí agrárníci získali šestnáctkrát vítězství¹⁵⁰ a pětkrát postupovali ze druhého místa. Klerikálové získali 1 obvod¹⁵¹ a třikrát postupovali jako druzí¹⁵², němečtí radikálové zaznamenali čtrnáctkrát vítězství¹⁵³ a čtrnáctkrát získali druhé místo¹⁵⁴. Dále kandidovala německá lidová strana, která vyhrála ve třech obvodech¹⁵⁵ a dvakrát postupovala jako druhá¹⁵⁶. Nezávislí sociálové skončili druzí v Sokolově, nestraníci zvítězili dvakrát¹⁵⁷, v Mostu se na druhém místě umístili čeští sociální demokraté (autonomisté).

¹⁴¹ Ústí nad Labem, Jáchymov, Chrastava, Liberec, Děčín, Teplice, Karlovy Vary, Jáchymov, Cheb

¹⁴² Jablonec, Česká Lípa, Most, Horní Litvínov, Chomutov, Karlovy Vary, Stříbro, Trutnov

¹⁴³ Jablonné v Podještědí, Litoměřice, Nová Bystřice, Moravský Krumlov, Hranice na Moravě, Jindřichov

¹⁴⁴ Liberec, Teplice, Žatec, Frenštát pod Radhoštěm, Jaroslavice, Třebíč, Šternberk, Brno město I, III, IV, Brno II

¹⁴⁵ Ústí nad Labem, Vrchlabí

¹⁴⁶ Staré Město, Jablonec, Česká Lípa, Most, Horní Litvínov, Chomutov, Karlovy Vary, Stříbro, Trutnov

¹⁴⁷ Děčín, Ústí nad Labem, Duchcov, Jáchymov, Sokolov, Cheb, Aš, Rumburk, Frýdlant, Chrastava, Liberec, Děčín venkov, Teplice, Karlovy Vary, Jáchymov venkov, Sokolov venkov, Cheb venkov, Hartmanice, Trutnov, Olomouc, Rýmařov, Fulnek

¹⁴⁸ Liberec venkov, Jablonec, Česká Lípa, Litoměřice, Ústí nad Labem, Teplice, Most, Horní Litvínov, Chomutov, Žatec, Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Stříbro, Krumlov, Trutnov, Vrchlabí, Varnsdorf, Šluknov, Jablonec venkov, Jablonné v Podještědí, Česká Lípa venkov, Litoměřice venkov, Žatec venkov, Mariánské Lázně, Planá, Stříbro, Horšovský Týn, Horní Planá, Nová Bystřice, Lanškroun, Broumov, Vrchlabí, Brno město I, III, IV, Brno II, Šternberk, Třebíč, Moravská Třebová, Frenštát pod Radhoštěm, Moravský Krumlov, Hranice na Moravě, Jindřichov, Staré Město, Zábřeh

¹⁴⁹ Liberec, Teplice, Žatec, Mariánské Lázně, Varnsdorf, Brno město I, III, IV, Brno II, Šternberk, Třebíč, Mikulov, Jaroslavice, Frenštát pod Radhoštěm, Jaroslavice venkov

¹⁵⁰ Jablonné v Podještědí, Česká Lípa, Litoměřice, Žatec, Mariánské Lázně, Planá, Stříbro, Horní Planá, Nová Bystřice, Lanškroun, Broumov, Vrchlabí, Moravský Krumlov, Jindřichov, Hranice na Moravě

¹⁵¹ Moravská Třebová

¹⁵² Znojmo, Jaroslavice venkov, Rumburk

¹⁵³ Jablonec, Česká Lípa, Litoměřice, Most, Horní Litvínov, Chomutov, Karlovy Vary, Stříbro, Krumlov, Trutnov, Duchcov, Most, Staré Město, Zábřeh

¹⁵⁴ Děčín, Jáchymov, Sokolov, Aš, Frýdlant, Duchcov, Karlovy Vary, Jáchymov, Trutnov, Mikulov, Jaroslavice, Olomouc, Moravská Třebová

¹⁵⁵ Znojmo, Moravská Třebová, Šluknov

¹⁵⁶ Rýmařov, Fulnek

¹⁵⁷ Ústí nad Labem, Vrchlabí

Tabulka 19: Výsledky prvního kola v německých obvodech v Čechách a na Moravě 1911

Strana	Výhra v 1. kole	Postup do 2. kola z prvního místa	Postup do 2. kola z druhého místa
Němečtí sociální demokraté	9	22	43
Němečtí radikálové	9	14	14
Němečtí pokrokaři	9	13	1
Němečtí agrárníci	6	16	5
Nestraníci	2	2	0
Německá dělnická strana	1	1	3
Všeněmci	1	2	1
Klerikálové	1	1	3
Německá lidová strana	0	3	2
Nezávislí sociálové	0	0	1
Čeští sociální demokraté (autonomisté)	0	0	1
Celkem	38	74	74

6.2.3. Výsledky druhého kola

Z 94 německých obvodů se druhé kolo konalo ve 36 z nich. I v tomto případě se volby nesly ve znamení „všichni proti sociálním demokratům“, kteří tak dokázali proměnit postup do druhého kola ve 30 obvodech pouze v jediné vítězství v obvodu Aš. Ve zbylých 29 obvodech byli poraženi. Němečtí radikálové získali 13 volebních obvodů¹⁵⁸ a v obvodu Aš a Mikulov prohráli. Němečtí agrárníci vyhráli v 10

¹⁵⁸ Děčín, Litoměřice, Sokolov, Krumlov, Frýdlant, Duchcov, Most, Trutnov, Ústí nad Labem, Moravská Třebová, Zábřeh, Olomouc, Jaroslavice

obvodech¹⁵⁹ a v Kadani prohráli. Po jednom obvodu získali němečtí klerikálové¹⁶⁰ německá dělnická strana,¹⁶¹. Německá lidová strana získala 4 obvody¹⁶² a nezávislí sociálové jeden¹⁶³. Němečtí pokrokaři zvítězili ve 3 obvodech¹⁶⁴ a v Mikulově prohráli. Čeští sociální demokraté prohráli v obvodu Most. Všněmci zvítězili dvakrát. Německá dělnická strana vyhrála v Duchcově.

Tabulka 20: Výsledky druhého kola v německých obvodech v Čechách a na Moravě 1911

Strana	Výhra ve 2. kole	Prohra ve 2. kole
Němečtí radikálové	13	2
Němečtí agrárníci	10	1
Německá lidová strana	4	1
Němečtí pokrokaři	3	1
Všněmci	2	1
Němečtí sociální demokraté	1	29
Německá dělnická strana	1	0
Klerikálové	1	1
Nezávislí sociálové	1	0
Nestraníci	0	0
Čeští sociální demokraté (autonomisté)	0	1
Celkem	36	36

¹⁵⁹ Česká Lípa, Žatec, Mariánské Lázně, Planá, Stříbro, Hartmanice, Horní Planá, Lanškroun, Broumov, Vrchlabí

¹⁶⁰ Rumburk

¹⁶¹ Duchcov

¹⁶² Šluknov, Rýmařov, Fulnek, Znojmo

¹⁶³ Sokolov

¹⁶⁴ Mariánské Lázně, Varnsdorf, Mikulov

6.2.4. Analýza voleb

Užší kolo voleb německých voleb v Čechách a na Moravě se konalo ve třiceti šesti německých volebních obvodech. Sociální demokraté měli tradičně nejpočetnější zastoupení, dostali se do něj ve dvaceti devíti obvodech. Pouze ve sedmi případech do užšího kola neprošli. V tom případě podpořili dvakrát všenněmce¹⁶⁵ a jednou agrárníky v obvodu Most venkov – zde je zajímavé, že raději podpořili německého agrárníka než českého sociálního demokrata – tedy národnost byla dominantnější faktor než politické přesvědčení a v tomto je posun oproti roku 1907, kde takový případ chyběl. Dvakrát německé radikály – jednou proti klerikálům, podruhé proti všenněmcům,¹⁶⁶ v obvodu Znojmo klerikály (Křesťansko-sociální strana) proti lidovcům a v obvodu Mikulov pokrokáře proti radikálům. Voliči radikála pochopili, že má druhé kolo prohrané a k volbám ani nešli, proto počet hlasů německých radikálů do druhého kola výrazně poklesl. Výměna byla pravděpodobně obvod za obvod (Mikulov-Jaroslavice), protože obdobná situace se stala v Jaroslavicích – výrazný pokles hlasů pokrokářů a výhra německých radikálů, kteří byli podpořeni sociálními demokraty a klerikály.

Sociální demokraté získávali podporu ve druhém kole získávali nejčastěji od klerikálů (Něm. křesťanští soc.), kteří sociální demokraty podpořili ve dvanácti obvodech.¹⁶⁷ Podpora klerikálů je nejčastěji proti německým radikálům, případně agrárníkům a je spíše než ze sympatií k sociálním demokratům dána antagonismem k jiným stranám. Dále sociální demokraty podpořili ve dvou obvodech němečtí radikálové,¹⁶⁸ v obvodu Mariánské Lázně venkov všenněmci a dvakrát čeští autonomní sociální demokraté¹⁶⁹ – tyto přesuny hlasů byly zaměřeny proti agrárníkům. Je zde patrné, že agrárníci byli chápáni jako silnější oproti volbám v roce 1907 a strany se vůči nim více vymezovaly.

Němečtí radikálové podpořili v obvodu Cheb všenněmce a v obvodu Česká Lípa agrárníky – vždy proti sociálnímu demokratovi. Naopak byli podpořeni dvakrát všenněmci,¹⁷⁰ jednou nezávislými sociály,¹⁷¹ pokrokáři¹⁷² a dělnickou stranou.¹⁷³

¹⁶⁵ Mariánské Lázně – proti pokrokářům, které zase podpořili klerikálové, Kadaň venkov – proti agrárníkům

¹⁶⁶ Moravská Třebová, Jaroslavice

¹⁶⁷ Vrchlabí venkov, Trutnov venkov, Planá, Sokolov, Ústí nad Labem venkov, Česká Lípa venkov, Aš, Krumlov, Cheb, Sokolov, Litoměřice, Děčín

¹⁶⁸ Hartmanice venkov, Broumov venkov

¹⁶⁹ Litoměřice, Duchcov venkov

¹⁷⁰ Sokolov, Aš

¹⁷¹ Sokolov

¹⁷² Krumlov

¹⁷³ Trutnov

Němečtí radikálové byli dále podpořeni klerikály, kromě zmíněného obvodu Jaroslavice, dvakrát¹⁷⁴ a vždy proti sociálním demokratům. Zde je patrný konflikt sociální demokracie s klerikály. Německá lidová strana se do užšího kola dostala třikrát a v těchto obvodech byla dvakrát podpořena klerikály proti sociálním demokratům,¹⁷⁵ a právě proti klerikálům je podpořili agrárníci v obvodu Znojmo. Agrárníci podpořili pouze kandidáta nezávislých sociálů v obvodu Sokolov venkov a je zde patrný předvolební obchod. Klerikálové agrárníky podpořili v pěti obvodech¹⁷⁶ a vždy proti sociálním demokratům. Dále agrárníky podpořili voliči německé dělnické strany ve dvou obvodech¹⁷⁷ a všenněmci v Žatci venkov. Klerikálové, kromě zmíněné podpory sociálních demokratů, podpořili dvakrát pokrokáře¹⁷⁸ a jednou lidovce v obvodu Šluknov. Nejčastějším vzorcem podpory v těchto volbách byla podpora kandidáta proti sociálnímu demokratovi. Klerikálové zde měli slabé postavení, a i v těchto volbách byli nejizolovanější stranou. Nejčastější podpora byla směrem od klerikálů k sociálním demokratům a agrárníkům. Spíše, než jako koalici bychom toto mohli označit jako „volbu menšího zla“. Zajímavá je účast sionistů, kteří v užším kole vyslovili podporou pokrokářům v obvodu Mikulov. Tento obvod, jak píšou výše, byl již předvolebně rozdělen. Podpora je však zřejmá – hlasy sionistů proti radikálům.

¹⁷⁴ Olomouc, Zábřeh

¹⁷⁵ Rýmařov, Fulnek

¹⁷⁶ Broumov venkov, Lanškroun venkov, Hartmanice venkov, Stříbro venkov, Mariánské Lázně venkov

¹⁷⁷ Vrchlabí venkov, Ústí nad Labem

¹⁷⁸ Mariánské Lázně, Varnsdorf

Tabulka 21: Analýza druhého kola v německých obvodech v Čechách a na Moravě 1911

Ve 2. kole byli podpořeni											
		Sociální demokraty	Německé radikály	Agrárníky	Klerikály	Pokrokáře	Dělnickou stranu	Všeněmce	Nezávislé sociály	Německou lidovou stranu	České autonomní sociály demokraty
Ve 2. kole podpořili	Sociální demokraté	x	2	1	1	1		2			
	Němečtí radikálové	2	x	1				1			
	Agrárníci		1	x					1	1	
	Klerikálové	12	4	5	x	3	1			3	
	Pokrokáři		2		1	x					
	Dělnická strana		1	2			x				
	Všeněmci	1	2	1				x	1		
	Nezávislí soc.		1						X		
	Německá lidová strana									X	
	Čeští autonomní sociální demokraté	2									X
	Celkem	17	13	10	2	5	1	3	2	4	0

6.3. Výsledky voleb ve Slezsku

6.3.1. Počty kandidátů

Ve slezských volbách měly opět převahu německé strany. Nejsilnějšími stranami byli němečtí sociální demokraté, němečtí agráři, němečtí křesťanští socialisté, čeští autonomní sociální demokraté a polská lidová strana. Bez národnostního rozdělení by suverénně nejvyšší počet kandidátů měla sociální demokracie, jelikož by byla zastoupena celkem čtyřmi stranami všech národností.

Tabulka 22: Počty kandidátů slezské části voleb 1911

Strany	Počet kandidátů v 1. kole
Němečtí sociální demokraté	9
Němečtí křesťanští sociálové	9
Němečtí agráři	4
Čeští sociální demokraté (autonomisté)	4
Polská lidová strana	4
Němečtí pokrokaři	3
Polští sociální demokraté	3
Strana německo-polského přátelství	3
Čeští sociální demokraté (centralisté)	3
Německá lidová strana	2
Čeští agráři	2
Německá dělnická strana	1
Němečtí radikálové	1
Všeněmci	1
Čeští nacionalisté	1
Polští klerikálové	1

6.3.2. Výsledky prvního kola

I volby v roce 1911 byly ve Slezsku smíšené pro české, německé a polské obvody. Vzhledem ke smíšeným volbám je zřejmé, že v těchto volbách kandidovalo více stran, a s tím se úměrně zvýšil počet stran, které zaznamenaly alespoň částečný úspěch. Do slezských voleb spadalo celkem 15 volebních obvodů. V 7 obvodech se rozhodlo o vítězi již v prvním kole.¹⁷⁹ Do této statistiky započtu těšínské obvod a polské Strumeň a Bílsko, nicméně je odečtu pro závěrečné srovnání s rokem 1920. Pokud se rozhodlo již v prvním kole, uspěly nejvíce tyto strany: němečtí radikálové v Opavě, němečtí pokrokaři v Těšíně, čeští centralističtí sociálové v Radvanicích, němečtí agráři ve Zlatých Horách, němečtí sociální demokraté v obvodu Vrbno pod Pradědem, polští sociální demokraté ve Fryštátu, polští klerikálové ve Strumeni.

Do druhého kola postoupili z prvního místa němečtí sociální demokraté ve třech obvodech.¹⁸⁰ Němečtí křesťanští sociálové postoupili ze druhého místa v obvodu Bílsko. Německá lidová strana postoupila ze druhého místa v obvodech Jeseník a Bruntál. Němečtí pokrokaři postoupili z prvního místa v obvodu Bílsko. Německá dělnická strana postoupila ze druhého místa v obvodu Javorník. Němečtí agráři postoupili v obvodu Odry z prvního místa.

V Opavě venkov po prvním kole vedli čeští agráři. Čeští sociální demokraté vedli v obvodu Frýdek. Polská lidová strana vedla v Těšíně.

¹⁷⁹ Opava, Těšín, Radvanice, Zlaté Hory, Vrbno pod Pradědem, Strumeň, Fryštát

¹⁸⁰ Jeseník, Bruntál, Javorník

Tabulka 23: Výsledky prvního kola ve Slezsku ve volbách 1911

Strana	Výhra v 1. kole	Postup do 2. kola z prvního místa	Postup do 2. kola z druhého místa
Němečtí sociální demokraté	1	3	1
Němečtí radikálové	1	0	0
Němečtí pokrokaři	1	1	0
Němečtí agrárníci	1	1	0
Čeští sociální demokraté (centralisté)	1	0	0
Polští sociální demokraté	1	0	1
Polští klerikálové	1	0	0
Němečtí klerikálové	0	0	1
Německá lidová strana	0	0	2
Německá dělnická strana	0	0	1
Čeští agrárníci	0	1	1
Čeští sociální demokraté (autonomisté)	0	1	1
Polská lidová strana	0	1	0
Celkem	7	8	8

6.3.3. Výsledky druhého kola

Druhé kolo konalo v 8 volebních kolech z 15. Němečtí sociální demokraté skončili čtyřikrát druzí¹⁸¹ a ani jednou nedokázali zvítězit. Němečtí agrárníci vyhráli v obvodu Odry. Naopak němečtí křesťanští sociálové prohráli v Bílsku a ani jednou nedokázali zvítězit. Po jednom obvodu získala německá dělnická strana,¹⁸² němečtí

¹⁸¹ Jeseník, Bruntál, Odry, Javorník

¹⁸² Javorník

pokrokáři,¹⁸³ polská lidová strana¹⁸⁴ Německá lidová strana zvítězila ve 2 volebních obvodech.¹⁸⁵ Z českých stran uspěli čeští agrárníci, kteří získali 2 volební obvody¹⁸⁶ a čeští sociální demokraté (autonomisté) skončili dvakrát prohráli.¹⁸⁷

Tabulka 24: Výsledky ve druhém kole ve Slezsku ve volbách 1911

Strana	Výhra ve 2. kole	Prohra ve 2. kole
Německá lidová strana	2	0
Čeští agrárníci	2	0
Němečtí pokrokáři	1	0
Německá dělnická strana	1	0
Němečtí agrárníci	1	0
Polská lidová strana	1	0
Němečtí sociální demokraté	0	5
Němečtí křesťanští sociálové	0	1
Čeští autonomní sociálové	0	2
Celkem	8	8

¹⁸³ Bílsko

¹⁸⁴ Těšín

¹⁸⁵ Jeseník, Bruntál

¹⁸⁶ Frýdek venkov, Opava venkov

¹⁸⁷ Frýdek venkov, Opava venkov

6.3.4. Analýza voleb

Podobně nesourodé výsledky nabídly i volby v roce 1911. Němečtí sociální demokraté nebyli podpořeni v žádném volebním obvodu. Němečtí agráři nebyli podpořeni ani jednou a v obvodu Opava venkov podpořili českého agráře proti českému sociálnímu demokratovi (autonomista), kterého naopak podpořili čeští centralističtí sociální demokraté na základě ideové blízkosti. Němečtí klerikálové nebyli podpořeni ani jednou. Naopak podpořili dvakrát německou lidovou stranu¹⁸⁸ proti německým sociálním demokratům a jednou kandidáta německé dělnické strany proti stejnému soupeři. Z těchto výsledků můžeme vidět tvorbu koalic proti sociálním demokratům. V obvodu Těšín podpořila strana německo-polského přátelství polského sociálního demokrata proti polskému lidovci. Oproti jiným volbám je zde vidět menší přesun hlasů mezi klerikály a sociálními demokraty. Ti se v jiných volbách podporovali navzájem „z nouze“, to ovšem neplatí o Slezsku. Jako nejschůdnější varianta z německých stran se jeví lidovci a z českých agráři.

7. Proměny volebních výsledků 1907, 1911 a 1920

V této kapitole se pokusím alespoň přibližně porovnat výsledky voleb v jednotlivých letech a zachytit proměny absolutního počtu hlasů jednotlivých stran. Ihned na začátku je nutné zmínit, že srovnání s rokem 1920 je velmi problematické. Tyto volby přinesly volební právo ženám, což byl trend i v jiných zemích, ale také právo volit mladším lidem – věková hranice se posunula na 21 let. Dále zmizela část Slezska – tuto změnu jsem se snažil vykompenzovat odečtením polských volebních obvodů Strumeň a Bílsko. Zajímavostí je, že se nevolilo v nejasných územích – například Těšínsko, které bylo předmětem sporů s Poláky (dále také Vitorazsko, Valticko a kuriózně v Hloubětíně, kde zuřila epidemie příušnic). Tyto obvody však dříve patřily do Rakous a Hlučínsko až do roku 1918 do Německé říše. Těšínské volební obvody jsem tedy do přehledu také nezapočítal. V neposlední řadě se volby v roce 1920 nekonaly většinovým systémem, nýbrž poměrným systémem – to znamená, že ve volbách 1907 a 1911 strany kandidovaly pouze v obvodech, kde měly určitou naději na vítězství. Toto bylo typické například pro agráře, kteří kandidovali zejména ve venkovských obvodech a na městské rezignovali. To znamenalo, že jejich podpora ve volbách 1907 a 1911 vypadala poněkud nižší, než ve skutečnosti byla.

¹⁸⁸ Jeseník, Bruntál

Po završení snahy Čechů o získání vlastního státu byla možná obměna politického spektra, jelikož již nebylo třeba se vymezovat vůči Vídni. Naopak tato problematika se stala výraznějším tématem hlavně pro německé strany, které měly početné zastoupení a jak jsme mohli vidět v předešlých kapitolách, tak i nemalý počet svých obvodů. Z níže uvedené tabulky je patrné, že polské strany v roce 1920 nekandidovaly. Toto si můžeme vysvětlit válkou o Těšínsko, kvůli které volby v těchto obvodech neproběhly. V jiných obvodech bylo Poláků minimum. Ve volbách v roce 1925 už polské strany kandidovaly, a dokonce získaly mandát.

V rámci ucelenosti práce se nebudu věnovat slovenským, maďarským stranám, jelikož v českých zemích nekandidovali a v pro ucelenost práce budeme i v roce 1920 pracovat pouze s českou zemí. Dále se nebudu věnovat méně významným stranám, jelikož výsledky těchto stran jsou pro nás nepodstatné. Výsledek jednotlivých stran je součtem výsledků z Čech, Moravy i Slezska. V tabulce je zaznamenané porovnání absolutního počtu hlasů jednotlivých stran a výsledek v procentech.

Toto srovnání je ideálním a kompletním indikátorem pouze pro sociální demokraty, jelikož kandidovali ve všech obvodech. Pokud chceme nalézt politické „vítěze“ změn mezi lety 1911 a 1920, výrazný procentuální nárůst hlasů zaznamenali národní sociálové a němečtí i čeští sociální demokraté – levicová část politického spektra. Z německých stran zesílila Německá nacionální strana, která výsledku docílila sjednocením Všeněmeckých stran a Lidové strany. Naopak propad zaznamenali čeští i němečtí agráři. Tyto změny si můžeme vysvětlit industrializací, urbanizací a velký vliv měla samozřejmě válka, která proměnila voličskou základnu a otevřela nová témata (posun společnosti doleva). Výrazné oslabení zaznamenali němečtí pokrokaři. Čeští i němečtí klerikálové, nejizolovanější strany voleb 1911, měli odlišný vývoj – němečtí klerikálové změnu takřka nezaznamenali. Zato čeští klerikálové oproti prvnímu kolu v roce 1911 do roku 1920 posílili ze 4,8 % na 11,3 %. Toto si můžeme vysvětlit tím, že všude byli voliči lidovců, zatímco ve volbách 1911 kandidovali jen v některých obvodech. Naopak agráři z toho neprofitovali. Ve městech neměli podporu, i přestože tam kandidovali. Nejsilnější strana – čeští sociální demokraté v roce 1920 oproti prvnímu kolu 1911 posílili o 5 %. Tento nárůst sociálů a socialistů kopíroval levicový trend. Nárůst jejich výsledku v procentech je díky tomu, že již nebyli tolik izolovanou stranou a některé strany je podpořili proti klerikálům. Naopak němečtí sociální demokraté ztratili. Toto si můžeme vysvětlit tím, že se staly menšinou v Československé republice. Část voličů touto změnou inklinovala k nacionalismu.

U německých i českých sociální demokratů můžeme pozorovat, že se jim vždy mezi prvním a druhým kolem zvýšila podpora. Odpověď můžeme nalézt u klerikálů. Českým sociálním demokratům podpora stoupla díky koalici proti klerikálům, zatímco paradoxně u německých sociální demokratů se zvýšila díky podpoře klerikálů proti pokrokářům, kteří byli považováni za ještě větší nepřátele.

Výsledky národních sociálů z voleb 1907 a 1911 byly pravděpodobně nižší než jejich skutečná podpora. Za prvé nekandidovali ve všech obvodech a za druhé u menších stran ve většinovém systému platí, že je mnozí jejich sympatizanti nevolí ani v prvním kole, neboť se domnívají, že jsou bez šance.

V tabulce níže můžeme vidět počet odevzdaných hlasů v jednotlivých volbách. Zajímavým srovnáním je druhé kolo voleb 1907 a 1911. Mezi těmito roky je výrazný pokles voličů. Toto si můžeme vysvětlit poklesem prvotního nadšení ze všeobecných voleb. Dále také „výraznějším politickým bojem“, který v roce 1907 znamenal „všichni proti sociálním demokratům“ - tzn. volby byly vyrovnanější.

Tabulka 25: Počet odevzdaných hlasů

Volby	Počet odevzdaných hlasů 1. kolo	Počet odevzdaných hlasů 2. kolo
1907	1 717 785	1 722 284
1911	1 714 467	1 363 991
1920	6 874 458	

Tabulka 26: Srovnání výsledků voleb 1907, 1911, 1920

Strana	První kolo 1907		Druhé kolo 1907		První kolo 1911		Druhé kolo 1911		1920		1920 ¹⁸⁹	
	Hlasy	%	Hlasy	%	Hlasy	%	Hlasy	%	Hlasy	%	Hlasy	%
Čeští sociální demokraté	400 339	23,3	371 414	21,6	351 810	20,5	350 122	25,7	1 590 520	26,3		
Čeští centr. soc. dem.	-	-	-		10 507	0,6	9 112	0,7				
Čeští agráři	206 851	12	245 143	14,2	257 717	15	298 230	21,9	603 618	9,7		
Mladočeši	78 679	4,6	71 264	4,1	111 997	6,5	45 357	3,3	387 552	5,6		
Radikální pokrokaři	19 157	1,1	17 369	1			21 404	1,6	-	-		
Staročeši	32 224	1,9	31 622	1,8	9 872	0,6	9 325	0,7	-	-		
Státoprávci	7 879	0,5	-	-	-	-	-	-	-	-		
Čeští národní socialisté	75 101	4,4	65 768	3,8	87 144	5,1	81 631	6	500 821	8,1		
Klerikálové (Čs. strana lidová)	83 519	4,9	98 772	5,7	83 124	4,8	184 806	13,5	699 728	11,7		
Národní katolíci	98 981	5,8	-	-	128 056	7,5	-	-				
Lidová strana	37 845	2,2	39 194	2,3	-	-	-	-				

¹⁸⁹ Výsledky z roku 1920 převzaty od Českého statistického úřadu, 2008

Strana	První kolo 1907		Druhé kolo 1907		První kolo 1911		Druhé kolo 1911		1920	1920 ¹⁹⁰
	Hlasy	%	Hlasy	%	Hlasy	%	Hlasy	%	Hlasy	%
N. sociální demokraté	228 929	13,4	238 855	14	223 955	13,2	233 609	17,1	689 589	11,1
Německá nacionální strana (Všeněmci, nezáv. všenečmci, německá lidová strana, německá dělnická strana)	107 649	6,3	75 929	4,4	40 742	2,4	47 201	3,5	434 184	6,3
N. agrárníci	100 573	5,9	112 375	6,5	95 055	5,5	103 789	7,6	241 747	3,5
N. klerikálové	57 461	3,5	37 769	2,6	51 917	3,1	26 121	2,1	212 913	3,1
N. pokrokaři	55 625	3,4	60 700	3,8	58 590	3,6	57 407	4,4	105 449	1,5
Polští sociální demokraté	6 901	0,3	6 901	0,3	6 231	0,3	6 231	0,3	-	-
Polští agrárníci	1 725	0,1	1 725	0,1	-	-	-	-	-	-
Polští klerikálové	647	0,04	647	0,05	-	-	-	-	-	-
Polská lidová strana	-	-	-	-	3 243	0,2	3 243	0,2	-	-

¹⁹⁰ Výsledky z roku 1920 převzaty od Českého statistického úřadu, 2008

8. Závěr

Tato diplomová práce si v úvodu kladla více cílů. Mezi ty primární patřilo zanalyzovat volby do Říšské rady v českých zemích v roce 1907 a 1911. Na začátku bylo třeba vykonat mravenčí práci při zpracování kompletních výsledků do elektronické podoby. Myslím si, že sepsané výsledky jsou velkou částí práce a mohou sloužit jako opora dalším badatelům, například při podrobnějším zkoumání určitého aspektu voleb. Další možností, jak využít zpracovaná data, je vytvořit pomocí tabulky s výsledky interaktivní mapu volebních výsledků, které by šly využít ve výuce. V pedagogické činnosti může například posloužit jako připomínka bývalých německých spoluobčanů, kteří tvořili třetinu obyvatelstva naší země. Například sledovat vývoj voličského potenciálu ve městech a na venkově, původně německé oblasti po vysídlení atd. Pro běžnou populaci pak umožňují doplnit informace o výsledcích na wikipedii. Domnívám se, že ani dosud publikovaná literatura nepokrývá tak podrobně zpracované výsledky.

V úvodní části práce jsem přiblížil historický kontext voleb a jejich pozadí. Pokusil jsem se vysvětlit odlišnosti od současných voleb (např. volební kurie) a popsat vývoj až ke všeobecným volbám. Nutnou součástí je kapitola o politických stranách, které se angažovaly v námi zkoumaných volbách. Pro lepší pochopení jsem strany začlenil do politických bloků – toto zařazení následně pomohlo i při analýze voleb v hlavní části práce.

Hlavní výzkum byl zaměřen na volby v roce 1907 a 1911. Při zkoumání jednotlivých výsledků bylo zajímavé pozorovat využití voličské základny a porovnat ji s dosaženými výsledky. I přes vysoký počet voličů sociálních demokratů a klerikálů byl problém získat absolutní vítězství z důvodu tvorby koalic slabších stran. Podobný jev můžeme pozorovat i v nynější politice. Z uvedených výsledků je patrné, že české politické situaci byla podobná i ta německá. Rozdíl můžeme nalézt u klerikálních stran. Zatímco v českých volbách byli se sociálními demokraty úhlavními nepříteli, tak v německých volbách klerikálové neměli problém se spojením s jinou stranou. Toto se dělo hlavně z důvodu boje proti pokrokářským stranám. Dalším důležitým poznatkem je v českém prostředí silný fenomén národních sociálů, kterému se německá dělnická strana nemohla rovnat.

V závěrečné kapitole jsem se pokusil porovnat volby 1907, 1911 s rokem 1920. Toto srovnání bylo zajímavé, jelikož rozpad Rakouska-Uherska proměnil politická témata. I zde musím podotknout, že toto srovnání bylo složité z více důvodů – např. volební právo žen. Důležitým poznatkem je, že válka nepřinesla zásadní změny

politické krajiny. Některé strany lehce ztratily a jiné trochu získaly, ale v zásadě si udržely svou podporu.

Při bádání se otevírala stále nová témata, nicméně v této práci již nebyl prostor pro jejich analýzu. Dle mého je tedy možné na práci, či některá její témata v budoucnu navázat.

Seznam literatury

Knižní zdroje

1. AUGUSTA, Pavel et al. *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918*. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-94-X.
2. BALÍK, Stanislav. *Politický systém českých zemí 1848-1989*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2003. ISBN 80-210-3307-X.
3. BUCHVALDEK, Miroslav. *Československé dějiny v datech*. 2. vyd. Praha: Svoboda, 1987.
4. Die Ergebnisse der Reichsratswahlen in den im Reichsrate vertretenen Königreichen und Ländern im Jahre 1907. In: *Österreichische Statistik*. LXXXIV. Band, 2. Heft. Wien: k .k. Statistischen Zentralkommission, 1908.
5. Die Ergebnisse der Reichsratswahlen in den im Reichsrate vertretenen Königreichen und Ländern im Jahre 1911. In: *Österreichische Statistik*. Neue Folge. 7. Band, 1. Heft. Wien: k.k. Statistischen Zentralkommission, 1912.
6. DUŠEK, Cyril a Alois, HOUŽVIČKA. *Všeobecné právo volební v Rakousku (volební oprava roku 1907)*. Praha: B. Kočí, 1907.
7. FIEDLER, František et al. *Česká politika: Díl druhý. Část první. Ústava mocnářství Rakousko-Uherského*. Praha: Jan Laichter, 1907.
8. GERLOCH, Aleš, Jiří HŘEBEJK a Vladimír ZOUBEK. *Ústavní systém České republiky: základy českého ústavního práva*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Prospektrum, 2002. ISBN 80-7175-106-5.
9. HARNA, Josef a Martin KUČERA, ed. *Politické programy českých "pokrokových" stran 1896-1920*. Praha: Historický ústav, 2010. ISBN 978-80-7286-174-3.
10. HEIDLER, Jan. *České politické strany v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Jos. Vilímek, 1914.

11. HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, Jan JANÁK a Jan DOBEŠ. *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*. [1. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-709-1.
12. HRUBÁ SMRŽOVÁ, Petra et al. *Mezníky českých právních dějin*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-27-X.
13. CHYTILEK, Roman. *Volební systémy*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-548-6.
14. KREJČÍ, Oskar. *Knih o volbách*. Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 80-85605-88-0.
15. MALÍŘ, Jiří, et al. *Politické strany I. díl 1861-1938: Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861-2004*. Brno: Doplněk, 2005. ISBN 80-7239-178-x.
16. MALÍŘ, Jiří: *Od spolků k moderním politickým stranám. Vývoj politických stran na Moravě v letech 1848-1914*. Brno: 1996. ISBN 80-210-1273-0.
17. MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-39-4.
18. MASARYK, Tomáš Garrigue. *Česká otázka: snahy a tužby národního obrození*. 2. vyd. Praha: Pokrok, 1908.
19. NAVRÁTIL, Michal. *Čechové na říšské radě (1879-1900)*. Tábor: Nákladem Václava Krausa, 1903.
20. PRAŽÁK, Jiří. *Rakouské právo ústavní*. 2. opr. vyd. Praha: Nákladem Jednoty právnické, 1902.
21. PROKŠ, Petr. *Politické programy československé sociálně demokratické strany dělnické 1878–1948*. Praha: Historický ústav, 1999. ISBN 80-85268-88-4.
22. PURŠ, Jaroslav. *Volby do českého zemského sněmu v dubnu 1872*. Praha: Ústav československých a světových dějin ČSAV, 1987.
23. RIEGER, Bohuš. *Ústavní dějiny Rakouska: do Ottova Slovníku naučného*. Praha: J. Otto, 1903.
24. URBAN, Otto. *Česká společnost 1848-1918*. Praha: Svoboda, 1982.

25. VOJÁČEK, Ladislav et al. *České právní dějiny*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-257-8.
26. ZIMEK, Josef. *Ústavní vývoj českého státu*. Brno: Masarykova univerzita, 1997. ISBN 80-210-1354-0.

Periodika

1. Do užších voleb! *Pozor*. Olomouc: Rudolf Hill, 17. 6. 1911, roč. 18, č. 115, s. 1.
2. KOUBEK, Jiří. Volby do říšské rady v roce 1907 v českých zemích. *ČLOVĚK - Časopis pro humanitní a společenské vědy* [online časopis]. Filozofická fakulta Karlovy univerzity, 2006 [cit. 17. 08. 2022]. Dostupné z: <https://adoc.pub/volby-do-iske-rady-v-roce-1907-v-eskych-zemich.html>
3. MALÝ, Karel. Stopadesáté výročí vydání Prosincové ústavy. *Právněhistorické studie*. Praha: Karolinum, 2017. Roč. 47, č. 2, s. 62–72.
4. Po první volební bitvě. *Hlas*. Brno: S.l.: František Poimon, 15.6.1911, roč. 63, č. 137, s. 1.

Internetové zdroje

1. KESSLER, Vojtěch. 26. ledna 1907 – Císař František Josef I. schválil zákon o všeobecném volebním právu. *Dny české státnosti*. [online]. 26. 01. 2015 [cit. 10. 01. 2023]. Dostupné z: <https://www.dnyceskestatnosti.cz/kalendarium/26-ledna-1907-cisar-frantisek-josef-i-schvalil-zakona-o-vseobecnem-volebnim-pravu/>
2. *Říjnový diplom*, 1860. Český překlad. [online]. [cit. 13. 03. 2023]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/1-1860.htm>
3. Výsledky voleb v Československu. *Český statistický úřad*. [online.] [cit. 26. 03. 2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20536128/422008k03.pdf/8a05c66b-c633-4e2a-a9a4-622838993b2c?version=1.0>

Seznam tabulek

Tabulka 1: Počet poslanců českého zemského sněmu v poměru k odvedeným daním ...	15
Tabulka 2: Rozdělení mandátů jednotlivým kuriím v Poslanecké sněmovně Říšské rady po Badeniho volební reformě (předchozí stav totéž bez všeobecné kurie)	17
Tabulka 3: Počet kandidátů stran ve volbách	27
Tabulka 4: Výsledky prvního kola v českých volbách v českých obvodech v Čechách a na Moravě 1907	30
Tabulka 5: Výsledky druhého kola v českých obvodech v Čechách a na Moravě 1907	32
Tabulka 6: Analýza přesunu hlasů ve volbách 1907	37
Tabulka 7: Počet kandidátů v německých obvodech v Čechách a na Moravě 1907	38
Tabulka 8: Výsledky prvního kola v německých obvodech v Čechách a na Moravě 1907	41
Tabulka 9: Výsledky voleb do druhého kola německých voleb v Čechách a na Moravě 1907	42
Tabulka 10: Analýza druhého kola německých obvodů v Čechách a na Moravě	45
Tabulka 11: Počty kandidátů ve Slezsku	46
Tabulka 12: Výsledky prvního kola voleb ve Slezsku 1907	48
Tabulka 13: Výsledky druhého kola voleb ve Slezsku 1907	49
Tabulka 14: Počet kandidátů ve volbách 1911	51
Tabulka 15: Výsledky v českých obvodech v Čechách a na Moravě v prvním kole 1911	53
Tabulka 16: Výsledky v českých obvodech v Čechách a na Moravě ve druhém kole 1911	54
Tabulka 17: Analýza podpory v českých obvodech v Čechách a na Moravě ve druhém kole 1911	58
Tabulka 18: Počty kandidátů v německých obvodech v Čechách a na Moravě 1911 ...	59
Tabulka 19: Výsledky prvního kola v německých obvodech v Čechách a na Moravě 1911	61
Tabulka 20: Výsledky druhého kola v německých obvodech v Čechách a na Moravě 1911	62
Tabulka 21: Analýza druhého kola v německých obvodech v Čechách a na Moravě 1911	65
Tabulka 22: Počty kandidátů slezské části voleb 1911	66
Tabulka 23: Výsledky prvního kola ve Slezsku ve volbách 1911	68
Tabulka 24: Výsledky ve druhém kole ve Slezsku ve volbách 1911	69
Tabulka 25: Počet odevzdaných hlasů	72
Tabulka 26: Srovnání výsledků voleb 1907, 1911, 1920	73

Seznam příloh

Příloha č.1 – Mapa s volebními obvody pro volby 1907 a 1911

Zdroj: LINDNER, Hugo. Volební mapa zemí Koruny české a výsledky prvních všeobecných voleb do rady říšské, konaných ve dnech 14. a 23. května r. 1907 [kartografický dokument]. [Praha: s.n., 1907]. 1 mapa.

Přílohy

Příloha č. 1 – Mapa s volebními obvody pro volby 1907 a 1911

